

Universal Design for Learning

Richtlijnen in een Europese context

Universal Design – License to Learn

Funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Universal Design for Learning

Dit is een Nederlandstalige weergave van de publicatie “Universal Design for Learning - A Best Practice Guideline”.

De originele Engelstalige versie kunt u raadplegen op
<https://udlleurope.files.wordpress.com/2016/10/bpg-web-version.pdf>

Deze publicatie is een onderdeel van het project ‘Universal Design for Learning in Higher Education – License to Learn’, dat gefinancierd werd door het Erasmus+ Programma van de Europese Unie

www.universell.no

www.ahead.ie

www.siho.be

Illustraties door: Christina Edin, Luleå Tekniska Universitet, Sweden and Ray Watson, Ballyfermot College of Further Education, Ireland.

Afbeeldingen door: Eir Bue, SIHO, Universell and Shutterstock

Website: www.udll.eu

universell*

NTNU

ahead
Association for Higher Education Access & Disability

howest

Het originele document werd opgesteld voor de Europese Commissie. De hierin voorkomende visie kan echter enkel aan de auteurs worden toegeschreven. De Europese Commissie kan niet worden verantwoordelijk gesteld voor om het even welk gebruik van de hierin aangereikte informatie.

Contact: contact@udll.eu

This project is funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Introductie

Universal Design (UD) en Universal Design for Learning (UDL) maken het mogelijk om een creatieve, flexibele en inclusieve leeromgeving te creëren voor alle studenten. Aan de hand van 7 richtlijnen bieden we theorie, visie en praktische tools om te reflecteren over uw dagelijkse werkmethodes. De richtlijnen zijn bedoeld voor iedereen in hoger onderwijs die een rol speelt bij de implementatie van UDL.

Vier stakeholders

De richtlijnen zijn gebaseerd op de input van 4 stakeholders in het hoger onderwijs.

1. Beleidsmedewerkers, directie en leidinggevenden

Deze groep gaf advies over hoe universeel ontwerp en UDL kunnen worden geïmplementeerd. Het kader dat directie en leidinggevenden bieden bepaalt het succes van de andere stakeholders.

2. Lesgevers

Deze groep is cruciaal om UDL te implementeren aangezien UDL veel te maken heeft met goed onderwijs en evaluatie, en de leerresultaten van studenten.

3. Ondersteunende diensten voor studenten

Medewerkers van diensten voor studenten met een beperking spelen een grote rol bij de implementatie van UDL. Ze kunnen directie en leidinggevenden informeren met kennis en ideeën, goede voorbeelden verzamelen bij lesgevers, samenwerkingsverbanden stimuleren met verschillende stakeholders om UDL te implementeren en de behoeften van studenten in verschillende contexten verduidelijken.

4. Studenten

De input van studenten komt in alle richtlijnen terug. De meesten studenten hebben geen belangstelling voor het begrip UDL op zich. Ze willen wel een leeromgeving die werkt voor hen, met flexibele en gevarieerde onderwijs- en leermethodes. Verder willen ze nog steeds een beroep kunnen doen op redelijke aanpassingen als UDL niet volstaat.

Begrippenlijst

Blended learning

Bij *blended learning* wordt er enerzijds gebruikgemaakt van online (digitaal) en anderzijds van persoonlijke (lessen, lezingen, *mentoring*,...) leermethodes. Er ontstaat een mix van een digitale leeromgeving en een fysieke leeromgeving, waarbij het evenwicht tussen beiden niet vastligt.

Curriculum

Een curriculum is het opleidingsprogramma dat de leerinhouden, de te ontwikkelen vaardigheden en competenties, de aanbevolen leer- en doceermethodes en de verschillende vormen van studentenassessment omvat.

Beperking

Een beperking is het resultaat van een vermindering of het verlies aan opportuniteiten voor een persoon – door sociale factoren en omgevingsfactoren – om in de maatschappij deel te nemen op een gelijk(waardig) niveau met anderen.

Pionier

Een pionier is iemand van het academisch personeel die in de dagelijkse praktijk innovatief of anders handelde, en waardoor er een *best practice* van universeel ontwerp of UDL ontstaat. Een voorbeeld hiervan zijn leraren die vaak bewust kiezen voor innovatieve flexibele leermethodes en manieren van studentenassessment met het oog op het promoten van de leerresultaten, hoewel ze zich misschien onbewust zijn van het concept UDL.

Handicap

Een handicap is een letsel, ziekte of aangeboren aandoening die (mogelijks) een verlies of verschil in het fysiologisch of psychologisch functioneren veroorzaakt.

Instelling

Een instelling is elk instituut voor hoger onderwijs dat hoger onderwijs voor studenten aanbiedt. Dit kan een universiteit of hogeschool zijn.

Leerresultaten

Leerresultaten omschrijven de competenties waartoe een student in staat moet zijn wanneer hij afstudeert in een bepaalde opleiding. Ze omschrijven wat een lerende verwacht wordt te kennen, te begrijpen, te doen bij het afronden van een leertraject en de wijze waarop het geleerde kan worden getoond. Een belangrijk kenmerk van leerresultaten is dat ze evalueerbaar en observeerbaar zijn.

Syllabus

Een syllabus is het leerplan waarin specifiek de leerinhouden worden vermeld en in welke volgorde ze dienen te worden aangeleerd.

Universeel ontwerp (Universal design - UD)

Universeel ontwerp houdt in dat producten, omgevingen, programma's en diensten zo worden ontworpen dat ze toegankelijk zijn voor (een groot deel van de) personen zonder dat aanpassingen of speciaal ontwerp nodig zijn.

Universal Design for Learning - UDL

UDL wordt gedefinieerd als “een kader om onderwijspraktijken te begeleiden die flexibiliteit bieden op vlak van hoe informatie wordt aangereikt, hoe studenten kennis en vaardigheden aantonen, en hoe studenten zich engageren. UDL vermindert de barrières in instructies, voorziet gepaste accommodatie, moedigt aan en daagt uit, en onderhoudt hoge prestatieverwachtingen voor alle studenten – inclusief studenten met beperkingen”.¹

De ruime context

Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap vereist dat mensen met een beperking toegang hebben tot onderwijs. Universal Design en toegankelijkheid zijn volgens het VN-verdrag belangrijke pijlers voor een inclusieve samenleving.

De laatste 2 decennia werden universeel ontwerp en toegankelijkheid in tal van domeinen binnen de samenleving besproken. Het is ontstaan in de Verenigde Staten en werd in eerste instantie vooral toegepast in domeinen zoals architectuur en ICT. Maar universeel ontwerp is een dynamisch concept: het ontwikkelt zich continu door toepassing ervan in de praktijk. Zo wordt universeel ontwerp geleidelijk aan ook toegepast in hoger onderwijs.

Universeel ontwerp en UDL in onderwijscontext

De vier stakeholders die deelnamen aan dit UDL project gaven aan dat een systeemtheoretische benadering inzicht biedt in hoe we UDL kunnen implementeren. Volgens de systeemtheorie heeft een verandering in één deel van het systeem gevolgen voor alle andere delen. Bijvoorbeeld, wanneer een onderwijsinstelling positief discrimineert in het belang van studenten met een visuele beperking zal dit een impact hebben op hoe de onderwijsinstelling informatie aanbiedt, hoe ICT deel uitmaakt van de les, hoe boeken aangeboden worden en hoe studenten geëvalueerd worden.

UDL komt tegemoet aan de groter wordende diversiteit aan studenten door alle aspecten van het systeem te betrekken. In dit project werd hierover gereflecteerd met stakeholders op verschillende niveaus.

Wanneer men geconfronteerd wordt met een probleem gaat men vaak op zoek naar snelle oplossingen, bijvoorbeeld in de vorm van extra ondersteuning voor studenten met een beperking. Aangezien men hierbij niets verandert aan het systeem op zich, lost dit het probleem op lange termijn vaak niet op. Het is veel effectiever om na te gaan welke veronderstellingen en strategieën het probleem veroorzaken, en deze aan te pakken.

Alle deelnemers aan dit project zijn het erover eens dat de manier van denken in hoger onderwijs gericht moet zijn op ontwikkeling, waarbij mensen risico's durven nemen en waarbij tools en veerkracht noodzakelijk zijn. Belangrijke stakeholders samenbrengen om

---

¹ Vrije vertaling van *Higher Education Opportunity Act, Sec. 103, Additional Definitions*

ideeën te delen, te leren van elkaar en samen creatieve oplossingen te zoeken voor problemen is een belangrijk proces om UDL in hoger onderwijs te implementeren.

Trends in hoger onderwijs

Globalisering²

Studeren waar en wanneer je wil, ongeacht tijd en plaats.

Digitalisering

Studenten groeien op in een digitale wereld. Ze zijn het gewend om online bronnen te zoeken, taken digitaal in te leveren, groepswork online te laten verlopen en sociale media te gebruiken. De digitale leeromgeving daagt de traditionele fysieke leeromgeving uit en leerinhouden zijn toegankelijker dan ooit. Het is belangrijk om hierbij aan alle studenten te denken.

Innovatief onderwijs

Actieve studenten die discussiëren, analyseren, synthetiseren en evalueren, interactieve relatie tussen lesgevers en studenten, flexibiliteit, variatie en gedifferentieerd leren.

Diversiteit

Variatie in cultuur, etniciteit, gender, sociale klasse, leerstijl, persoonlijke ervaring, voorkeuren, beperking. 24% van de studenten in hoger onderwijs geeft aan een of andere beperking te hebben en 15% van de studenten geeft aan een beperking te hebben die hun studies beïnvloeden.³

Het bewustzijn rond diversiteit verhogen

In elke groep studenten is er heel wat diversiteit. Elke student is uniek. In de eerste bachelor van een opleiding komen heel wat studenten rechtstreeks uit het secundair onderwijs, terwijl andere al enkele jaren werkervaring hebben. Misschien is iemand opgevoed in een andere taal en cultuur of misschien heeft iemand een psychische, cognitieve of fysieke beperking. We moeten ervan uitgaan dat de studentengroep, ongeacht de grootte van de groep, heel divers is.

Studenten ontwikkelen verschillende manieren om te leren, afhankelijk van hun ervaringen. Sommigen leren best door te luisteren, anderen door actief iets te doen. Dit betekent ook dat studenten verschillen in de manier waarop ze best hun kennis kunnen tonen. En er is een groot verschil in wat studenten als motiverend ervaren.

---

² In de originele versie wordt deze trend niet beschreven

³ Eurostudent, 2015

Universal Design for Learning

Het is belangrijk om onderwijs te ontwikkelen dat tegemoetkomt aan de grote diversiteit aan studenten en hun verschillende behoeften, leerstijlen en voorkeuren. Door zo'n onderwijs te ontwikkelen, vermindert de behoefte aan individuele aanpassingen en verhoogt de motivatie van alle studenten.

Deze richtlijnen werden ontwikkeld om instellingen hoger onderwijs te ondersteunen bij het ontwikkelen en implementeren van een strategie voor inclusie.

Richtlijn 1: Creër een duurzaam en coherent beleid aan de hand van duidelijke visies en strategieën

Afbeelding: UDL implementeren is de verantwoordelijkheid van de instelling. Alle stakeholders moeten worden betrokken.

Introductie

Om UDL in het hoger onderwijs te implementeren is het cruciaal om een duurzaam en haalbaar beleid te ontwikkelen. Beleidsmedewerkers, directie en leidinggevenden spelen hierbij een centrale rol.

Beleid en strategieën zijn gebaseerd op kennis. In de context van UDL is het belangrijk om kennis te hebben over diversiteit onder studenten, de snel veranderende onderwijsmethodes en de ontwikkeling van ICT als pedagogische tool.

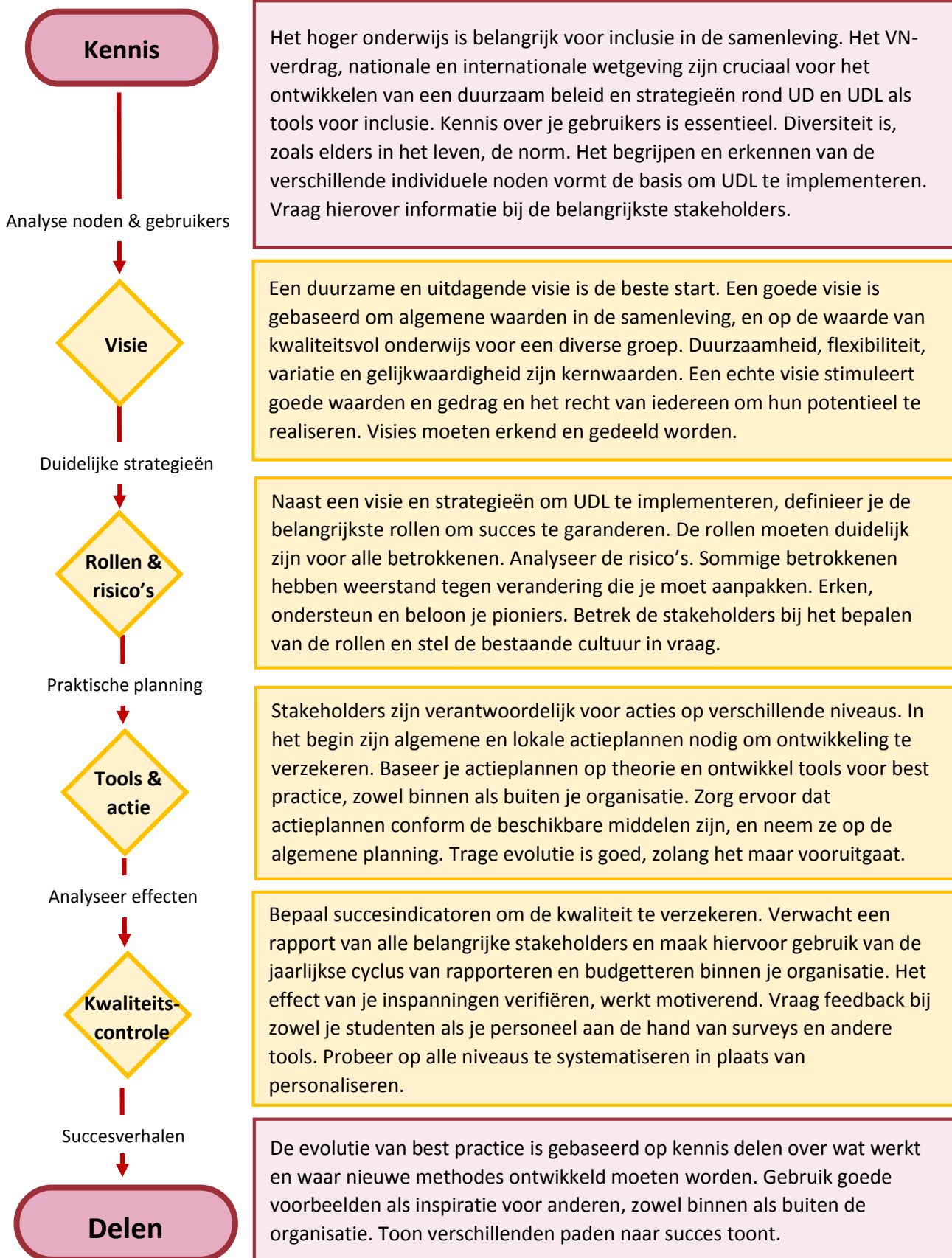
Daarnaast bieden het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en EU- en nationale richtlijnen, een kader om het beleid rond inclusie in hoger onderwijs vorm te geven.

Deze ontwikkelingen spelen een rol bij het uitwerken van een visie en strategieën voor UDL in hoger onderwijs. Het is de verantwoordelijkheid van directie en leidinggevenden om top-down te denken, gebaseerd op kennis en input van alle betrokkenen.

Enkele basisregels voor de implementatie van UDL in het hoger onderwijs:

- Ontwikkel een overkoepelend beleid op instellingsniveau
- Gebruik de kennis van verschillende stakeholders
- Creëer een heldere en uitdagende visie
- Ontwikkel duurzame strategieën op verschillende niveaus
- Ontwikkel actieplannen voor de implementatie waarbij rekening gehouden wordt met budgetten en andere plannen van de onderwijsinstelling
- Ontwikkel of gebruik een systeem voor evaluatie en kwaliteitsbewaking

Top-down implementatie van UDL

Een visie rond UDL

De beleidsmedewerkers en directie en leidinggevenden die deelnamen aan dit project gaven volgende adviezen voor de ontwikkeling van een visie rond UDL:

- Benadruk het pedagogische luik van UDL.
- Benadruk het belang van onderwijs en zie goed onderwijs als evenwaardig aan onderzoek.
- Geef de uitdrukkelijke boodschap dat alle studenten gelijkwaardige kansen moet krijgen om hun potentieel te realiseren.
- Benadruk de link tussen onderwijs voor mensen met een beperking en hun participatie in andere domeinen van de samenleving, bijvoorbeeld werk.
- Focus op diversiteit in plaats van op beperking.
- Benadruk dat UDL in het voordeel is van alle studenten.

Er moeten op verschillende niveaus visies worden geformuleerd.

Een visie moet gebaseerd zijn op de eigen waarden en praktijk binnen de onderwijsinstelling. Hieronder vindt u onze suggestie:

Voorbeeld

“Tegen 2020 erkent onze hoger onderwijsinstelling diversiteit als de norm. Alle studenten moeten gelijke kansen krijgen om leerdoelen en competentiestandaarden te bereiken, persoonlijke ontwikkeling te ervaren en om voorbereid te zijn voor de volgende stappen in het leven. Dit kan door een onderwijs- en leercultuur uit te bouwen die gebaseerd zijn op de kernwaarden van Universal Design for Learning: flexibiliteit, variatie, activiteit en betrokkenheid. UDL is het pedagogisch kader voor al onze studenten.”

Houd rekening met het volgende bij het ontwikkelen en implementeren van een visie:

- Pas de visie aan je context aan.
- Pas de visie aan je ambitie aan.
- Pas andere actieplannen aan de visie aan.
- Overleg met onderwijs- en diversiteitexperten.
- Voorzie voldoende middelen (geld en personeel) om de haalbaarheid te verzekeren.
- Zoek pioniers.
- Zoek een eigen recept

Bepaal rollen en verantwoordelijkheden

Het is belangrijk om duidelijk te bepalen wie waarvoor verantwoordelijk is bij de implementatie van UDL. Het is interessant om te zien dat de rol van ondersteuners voor studenten met een beperking langzaam verandert naar UDL-coördinatoren. Vaak moeten ze groepen coördineren, zowel bottom-up als top-down. Daarom is het belangrijk dat rollen en verantwoordelijkheden formeel worden vastgelegd.

Rollen en verantwoordelijkheden bij de implementatie van UDL in het hoger onderwijs	
Macro niveau	
Vereisten van de samenleving en algemene planning <ul style="list-style-type: none"> • Beleid • Visie • Ethiek en basiswaarden in de samenleving • Wetten en regels • Strategieën 	Strategische leiding: het bestuur, de rector, de decaan <ul style="list-style-type: none"> • Creëer visie • Bepaal waarden • Eigenaarschap • Maak een kader voor rapportage en kwaliteitsbewaking • Houd rekening met wetten en regels
Meso niveau	
Planning en implementatie op systeemniveau <ul style="list-style-type: none"> • Actieplannen • Technische kwaliteitsstandaarden • Regelgeving • Specifieke instructies voor bepaalde opleidingsonderdelen 	Geïmplementeerd door: programma coördinatoren, dienstverleners op alle niveaus en de UD- en UDL-coördinator (of dienst voor studenten met een beperking) <ul style="list-style-type: none"> • Curriculumontwerp en lesplanning • Diensten en systemen • Dagelijks management • Evaluatie
Micro niveau	
Het individu in relatie met de context <ul style="list-style-type: none"> • Individuele perspectieven • Ervaring van gebruikers • Onderwijzen en leren • De student • Lesgevers 	Geïmplementeerd door: lesgevers, mentoren en individuele studenten <ul style="list-style-type: none"> • Individuele onderwijsplannen • Gebruik van leeractiviteiten en technologie • UDL en redelijke aanpassingen

Richtlijn 2: Bouw sterke netwerken en waardeer alle partnerschappen

Afbeelding: Samenwerking tussen alle stakeholders is noodzakelijk om UDL te implementeren

Introductie

Om UDL te implementeren is het essentieel om samen te werken. Het gaat om samenwerking tussen studenten, lesgevers, diversiteitsmedewerkers, diensten die studenten met een beperking ondersteunen, UDL-coördinatoren, UDL-pioniers. Onderwijsinstellingen moeten tegemoetkomen aan die nood aan samenwerking en iedere input moet gewaardeerd worden.

Stel jezelf volgende vragen:

- Welke netwerken kunnen worden opgericht om UDL te implementeren?
- Welke structuren zijn er in de onderwijsinstelling aanwezig en wie zou je uitnodigen om na te denken over diversiteit en UDL?
- Wie zijn jouw directe collega's om UDL te implementeren?
- Hoe en op welk niveau kunnen studenten betrokken worden?
- Wat is er nodig zodat jij of iemand anders de UDL-coördinator kan zijn?

Richtlijn 2

In richtlijn 1 kwamen de belangrijkste rollen en verantwoordelijkheden op macro-, meso- en microniveau aan bod. In richtlijn 2 bekijken we hoe de verschillende stakeholders kunnen samenwerken.

Wie zijn de belangrijkste mensen om rond de tafel te brengen?

1. Bestuur, rector, decaan

Nodig de directie en leidinggevenden uit om te doen waar ze best in zijn: leiden en organiseren. Samenwerkingsverbanden hebben steun nodig van leidinggevenden op verschillende niveaus.

Op het moment dat er een visie, strategie en actieplan voor UDL is, nodig dan de directie en leidinggevenden uit op een eerste vergadering met de groep die verantwoordelijkheid neemt voor het ontwikkelen van UDL binnen de hoger onderwijsinstelling.

Op het hoogste niveau moeten er veel kennis, feiten, statistieken en succesverhalen zijn als aanmoediging voor verdere ontwikkelingen. Ga daarom op zoek naar succesverhalen en deel ze met de directie en leidinggevenden of collega's om interactie en samenwerking te ondersteunen.

2. Academisch en administratief personeel

Bied lesgevers en administratief personeel goede voorbeelden, maak gebruik van pioniers.

Lesgevers en administratief personeel hebben vaak weinig kennis over beperking en Universal Design. Ze hebben echter veel expertise rond lesplanning, regelgeving, onderwijsstrategieën en -methodes. Nodig hen uit om hun kennis rond pedagogische praktijk te delen.

Lesgevers willen meer informatie en training, waarin vooral voorbeelden van goede praktijk aan bod komen. Sommige lesgevers zijn pioniers en maken gebruik van nieuwe onderwijsmethodes, zoals *blended learning* en *flipped classroom*, en ICT om het lesgeven te ondersteunen. Deze pioniers zijn de beste ambassadeurs en perfecte partners om mee samen te werken. Lesgevers zijn meer geneigd om te leren van elkaar dan van anderen.

3. Ondersteunende diensten voor studenten

De samenstelling en organisatie van ondersteunende diensten voor studenten verschilt van onderwijsinstelling tot onderwijsinstelling. Ondersteunende diensten voor studenten kunnen aangeboden worden door een dienst voor studenten met een beperking, een groep studentenbegeleiders, een dienst loopbaanadvies of een mix van verschillende ondersteunende diensten. Waarschijnlijk heeft een dienst voor studenten met een beperking meer ervaring met UDL dan bijvoorbeeld een *international office*. Maar allen spelen ze een rol bij het implementeren van een UDL-campus en zijn ze dus evenwaardige stakeholders.

Diensten voor studenten met een beperking zullen een belangrijke rol opnemen. Ze hebben kennis over diversiteit, beperking en misschien ook over universeel ontwerp en UDL. Maar om verandering te realiseren moeten ze samenwerken met alle andere stakeholders.

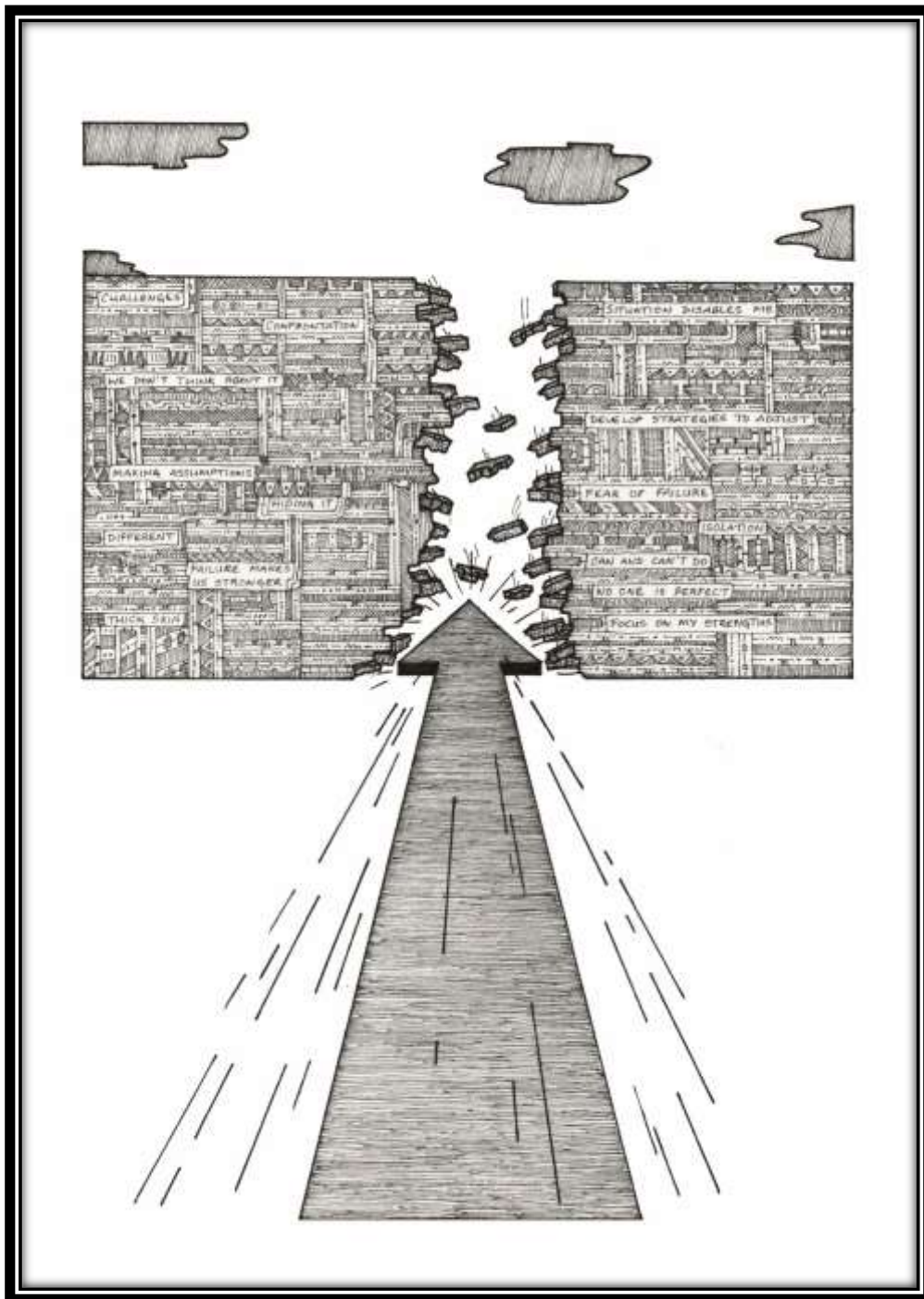
4. Dienst voor onderwijsontwikkeling

Diensten voor onderwijsontwikkeling kunnen theoretische ondersteuning bieden door de UDL-praktijk te verbinden met onderwijskundige theorie en trends. Samenwerking met deze dienst is een meerwaarde, vooral omdat directie, leidinggevend en lesgevers vaak vragen naar wetenschappelijk bewijs dat UDL werkt. Deze centra beschikken over academische pedagogische kennis en kunnen wetenschappelijk bewijs als input geven.

Deze samenwerking biedt ook de kans om UDL in het hoger onderwijs verder te onderzoeken. Verschillende pedagogische trends ondersteunen het UDL-concept. Een overzicht van relevantie literatuur is terug te vinden op www.udl.eu.

5. Studenten

Nodig studenten uit als gelijkwaardige stakeholders. Zij zijn experts over hun eigen situatie. Ze hebben verschillende beperkingen, leerstijlen, voorkeuren en behoeften. Alle andere stakeholders hebben er baat bij om de ervaringen van studenten met een beperking te kennen. Moedig studenten aan hun moeilijkheden en succesverhalen te delen. Stimuleer hen ook om de behoeften van andere studenten te evalueren. In een samenwerkingsverband dat gebaseerd is op gedeelde waarden en belangen en waar er een open sfeer is, kunnen studenten gelijkwaardige partners zijn.

Afbeelding: Studenten betrekken doorbreekt muren en hokjesdenken

Enkele tips voor samenwerking

9 tips om een UDL-samenwerking te ontwikkelen:

1. Erken en waardeer het systeem, de cultuur en relevantie.
2. Maak kleine stappen zichtbaar, gewaardeerd en even belangrijk.
3. Introduceer universeel ontwerp en UDL aan de hand van algemene workshops rond pedagogische praktijk.
4. Werk samen met onderwijskundige en pedagogische experts.
5. Ontwikkel onlinebronnen voor personeel.
6. Start projecten of thematische workshops voor diepgaand onderzoek.
7. Maak gebruik van pioniers op alle niveaus.
8. Ontwikkel casestudies gebaseerd op succesverhalen van studenten, lesgevers, directie, leidinggevenden en ondersteunende diensten.
9. Doorbreek het hokjesdenken.

Richtlijn 3: Betrek studenten als UDL-partners

Afbeelding: Ierse lesgeefster Ellen Reynor toont haar quote: "Lesgeven is een proces in twee richtingen. Interactie met en feedback van studenten is zo belangrijk! Wanneer er een licht gaat branden kan je weer vooruit."

Introductie

Wanneer studenten over universeel ontwerp en UDL in het hoger onderwijs horen, denken ze waarschijnlijk dat het niet relevant is voor hen. Daarnaast vragen lesgevers of directie en leidinggevenden in hoger onderwijs zich misschien af hoe studenten kunnen bijdragen aan de implementatie van UDL. Waarom is UDL belangrijk? Wat is de rol van studenten bij het ontwikkelen van een inclusieve leeromgeving? Hoe kunnen we studenten aanmoedigen om UDL-partners te worden?

Stel jezelf de vraag:

- Wat voor relatie heb je met de studenten in je les?
- Welke kanalen gebruik je om met hen te communiceren en hun input te vragen?
- Hoe stimuleer je de interesse van studenten voor je lessen?
- Hoe betrek je studenten om feedback en input te geven over je lespraktijk?

De krachtige relatie tussen lesgevers en studenten

Uit de focusgroepen met lesgevers en studenten bleek dat de relatie tussen lesgevers en studenten voor beide partijen heel belangrijk is. Beiden zouden liever een nauwere band willen dan ze op dit moment hebben.

Een rode draad doorheen de succesverhalen van studenten is een nauwe en goede relatie met een lesgever of iemand van een ondersteunende dienst. Iemand die hun mogelijkheden en talenten zag en mee op zoek ging naar alternatieven.

Lesgevers benadrukken dat feedback van studenten heel waardevol is bij het ontwikkelen van lessen en evaluatie.

Vooraf in grote groepen kunnen studenten eerder passieve consumenten van een hoorcollege zijn. Studenten en lesgevers moeten samen uitzoeken hoe deze traditie kan worden doorbroken. Om het beste uit studenten te halen, moet er oog zijn voor verborgen boodschappen in de manier van lesgeven of evalueren. Wanneer we studenten een curriculum bieden dat weinig vrijheid toelaat, bereiden we hen onbewust voor om laag te streven. Wanneer we studenten alternatieven en keuzes aanbieden, communiceren we dat we erin geloven dat ze de taak aankunnen. Studenten betrekken als UDL-partners daagt hen uit om beslissingen te nemen en kritisch na te denken. Bovendien geef je hen de boodschap dat je hun input waardeert.

Stel jezelf de vraag:

- Welke verborgen boodschappen zitten er in de manier waarop jij lesgeeft?
- Welke veranderingen overweeg je in de manier waarop je evaluatie organiseert?
- Via welke kanalen kan je je studenten beter leren kennen?

Hoe kan je studenten meer betrekken?

Studenten uit de focusgroep kwamen tot 8 acties die ervoor kunnen zorgen dat ze zich meer betrokken voelen bij UDL.

1. Bouw bruggen – maak het eenvoudig, interessant en aantrekkelijk om bij te dragen
2. Wees persoonlijk en deel ook je eigen ervaringen
3. Wees authentiek en consistent – er moet een verband zijn tussen wat je zegt en doet
4. Spreek in een taal die we verstaan
5. Communiceer via platforms die wij gebruiken
6. Behandel ons als gelijkwaardige partners
7. Verwacht iets van ons en zeg dit expliciet
8. Zorg ervoor dat het leuk is om bij te dragen

Maak kennis met de studenten via de toolkit voor studenten op www.udl.eu.

Wat is de rol van studenten?

Voor studenten is het heel belangrijk dat ze hun behoeften en sterktes kunnen delen. Op die manier is het ook gemakkelijker om lessen of dienstverlening af te stemmen op de behoeften van studenten. Voorzie daarom kanalen waar ze hun ervaringen kunnen delen. Feedback of vragen van studenten bieden immers inzicht in wat ze niet begrijpen en geeft je de kans om je praktijk aan te passen.

Studenten kunnen voortdurend betrokken worden door hen feedback te laten geven over lessen, evaluatie en dienstverlening. Wanneer studenten geen feedback geven, heeft de hoger onderwijsinstelling geen zicht op wat werkt en wat niet werkt.

Studenten kunnen een actieve rol opnemen bij het ontwikkelen van een UDL-leeromgeving.

Enkele voorbeelden van wat lesgevers kunnen doen om studenten te betrekken:

- Laat studenten bij een groepswerk kiezen op welke manier ze de taak afleveren. Het enige wat verplicht is zijn deze twee outputs: een product en iets wat het proces van samenwerken illustreert. Dit stimuleert hen om samen te werken en elkaar te helpen om de doelstelling te behalen.
- Vraag verschillende studenten om notities te nemen in de lessen. Studenten kunnen kiezen of ze schrijven, tekenen of op een andere manier de inhoud weergeven. De

notities worden achteraf online gedeeld met alle andere studenten. De studenten die verantwoordelijk zijn voor het nemen van de notities wisselen van week tot week.

Een voorbeeld van wat ondersteunende diensten kunnen doen:

- Groepen oprichten voor studenten met gelijkaardige behoeften. Deze groepen kunnen regelmatig samenkomen en onderwerpen bespreken zoals studiemethodes, coping strategieën, planning,...

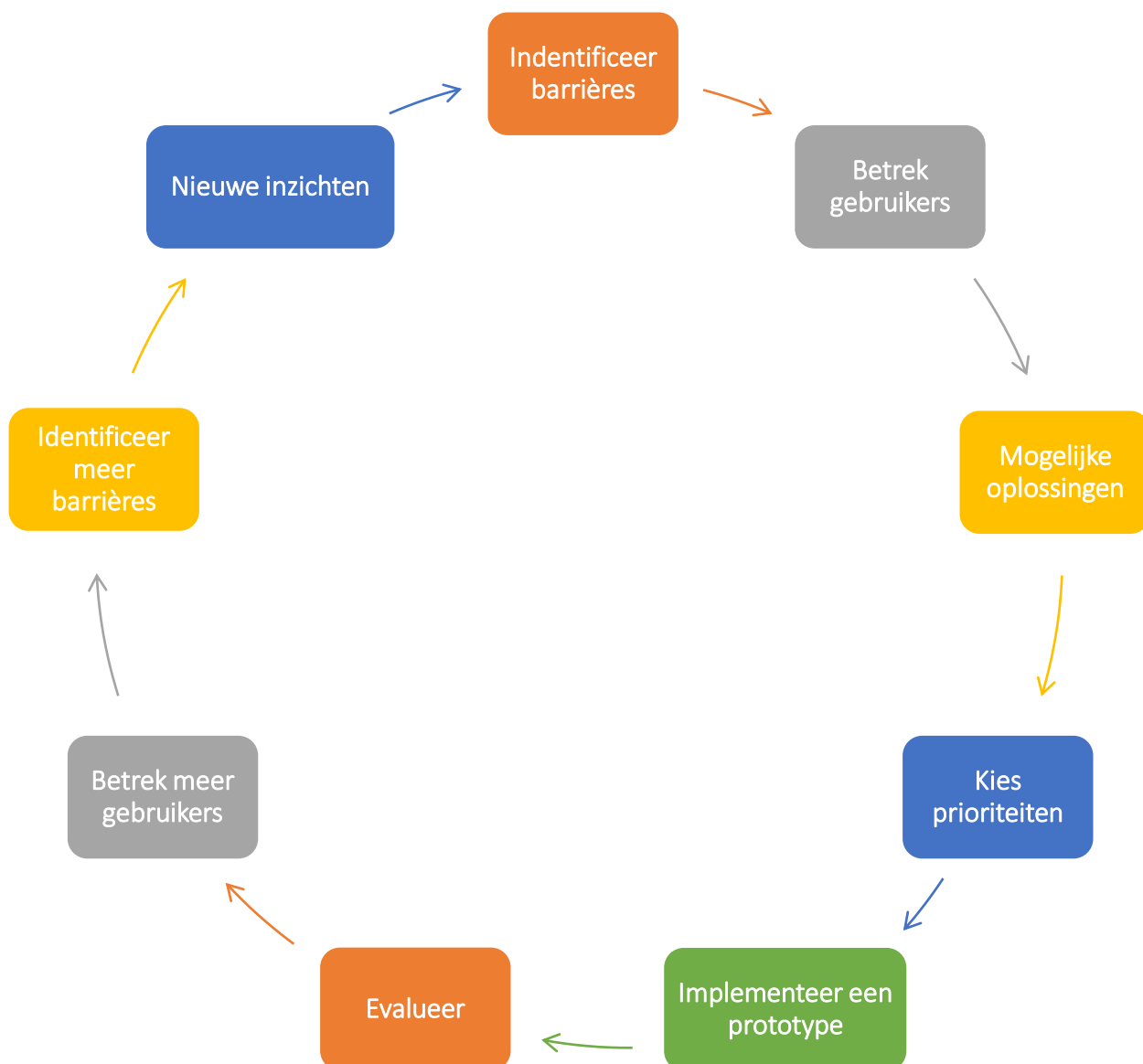
Drijfveren om studenten als UDL-partners te betrekken

Gebruik deze argumenten om studenten te betrekken als UDL-partners:

- UDL vermindert barrières en de nood aan individuele aanpassingen
- UDL geeft je meer invloed en autonomie in hoe kennis wordt gepresenteerd en geëvalueerd en in welke methodes studenten te betrekken worden gebruikt
- UDL biedt de mogelijkheid om op je eigen tempo te studeren en lessen te herhalen ongeacht plaats en tijd
- Je leert over diversiteit: verschillende leerstijlen, verschillende benaderingen over leren en tonen wat je kent en kunt
- De leeromgeving verbetert door wederzijdse steun van studenten aan elkaar en betere sociale cohesie
- Je ontwikkelt kwaliteiten die belangrijk zijn voor je latere carrière, bijvoorbeeld keuzevrijheid en kritische reflectievaardigheden
- Je leert tools kennen om een slimme en goede student te worden
- Je leert meer over de bedoeling van onderwerpen en taken, de verwachtingen van lesgevers en de relevantie voor de arbeidsmarkt

Richtlijn 4: Herontwerp het curriculumproces

De ontwerpcirkel

De ontwerpcirkel is belangrijk voor universeel ontwerp, UDL en curriculumontwikkeling.

Je start met het identificeren van barrières. Betrek studenten en collega's. Stel een mogelijke oplossingen voor en kies prioriteiten, maak een prototype van een les, implementeer het en doe je eigen evaluatie. Betrek nog meer gebruikers en identificeer meer barrières.

Doorloop de cirkel opnieuw tot je tevreden bent.

Introductie

Het ontwikkelen van een curriculum is een proces met verschillende elementen: leerresultaten en competentie standaarden vastleggen, implementatie via onderwijs- en leeractiviteiten, en meten via evaluatiemethodes. Dit proces heeft een grote impact op het creëren van een UDL-leeromgeving. Dit proces wordt ook beïnvloed door vereisten van buitenaf zoals kwalificatiestructuren en de verschillende reglementen die bestaan voor bepaalde curricula.

Doorheen het Bologna proces werd het Europese hoger onderwijs grondig hervormd. Aan elk land werd gevraagd om een kwalificatiestructuur te ontwikkelen voor elke opleiding en elk opleidingsonderdeel. Het doel is internationale transparantie en een gemeenschappelijk begrip van kwalificaties en leerresultaten. Dit heeft een grote invloed op hoe opleidingen worden ontwikkeld, de communicatie van evaluatievereisten naar studenten, en het omschrijven van leerresultaten, onderwijsmethodes en de syllabus. Deze informatie is meestal terug te vinden op de website van de onderwijsinstelling of in individuele handboeken.

Om een inclusief curriculum te ontwikkelen, kunnen we ons verschillende vragen stellen. Welke invloed heeft de manier waarop we lessen ontwikkelen op studenten met een beperking? Is er een manier om rekening te houden met diversiteit binnen dit proces?

In deze richtlijn tonen we hoe je gebruik kan maken designmethodes voor een universeel curriculumontwerp.

Stel jezelf de vraag

- Welke processen bestaan er om curricula of competentie standaarden te ontwikkelen voor nieuwe lessen of om bestaande lessen te hervormen?
- Wie is er betrokken bij les- en curriculumplanning?
- In welke mate worden diversiteit en beperking in rekening gebracht bij les- en curriculumplanning?
- Welke elementen van buiten de onderwijsinstelling hebben een invloed op les- en curriculumplanning? En wat is hierbij onderhandelbaar?
- Welke informatie over universeel ontwerp en redelijke aanpassingen is relevant voor jouw specifiek opleidingsonderdeel?

Het curriculumontwikkelingsproces

Het curriculumontwikkelingsproces bestaat uit verschillende factoren die in nauw verband met elkaar staan. Zowel onderwijs- en leeractiviteiten als evaluatiemethodes spelen hierin een belangrijke rol.

Het GSI Teaching en Resource Center aan UC Berkeley ontwikkelde een model voor syllabus en curriculumontwikkeling dat bestaat uit 7 stappen. We hebben deze stappen gebruikt en elementen toegevoegd die te maken hebben met diversiteit, beperking, duurzaamheid en Universal Design. Zo is het een tool voor universeel curriculumontwerp.

1. Lesomschrijving

Een eerste stap in het curriculumontwikkelingsproces is een algemene omschrijving van de les en de relatie tot andere delen van het studieprogramma. Hier kan ook al een idee van de beoogde leerresultaten worden gegeven.

De fysieke omgeving, de lesperiode, hoe de instructie zal worden uitgevoerd, en andere elementen moeten in rekening worden gebracht. Een goede manier om het proces te starten is al deze elementen op een rij zetten.

In deze fase kan je al je voorgaande ervaring met diversiteit en beperking onder studenten in rekening brengen. Bijvoorbeeld de uitzonderingen, aanpassingen en extra ondersteuning die studenten vroegen. Denk van bij het begin bewust na over diversiteit. Wat werkte voordien goed? Welke angsten heb je? Waar kan je informatie vinden over omgaan met diversiteit? Wat is een universeel curriculumontwerp? Door hier van bij het begin rekening mee te houden, zal je ook meer inclusief en universeel denken in de volgende stappen.

2. Leg algemene lesdoelen vast

Start met het aanvullen van deze zin: “Deze les heeft tot doel...”. Hou rekening met de motivatie van studenten wanneer je het algemene doel omschrijft. UDL hecht veel belang aan de betrokkenheid van studenten, bijvoorbeeld door in te spelen op de interesses van studenten.

Emotionele elementen zoals aandacht en betrokkenheid zijn fundamenteel om studenten te motiveren om te leren. Daarom moeten de lesdoelen relevant zijn voor het studieprogramma in zijn geheel en het latere werk dat studenten zullen doen. Voor sommige studenten, bijvoorbeeld studenten met leermoeilijkheden of concentratieproblemen, is dit extra belangrijk.

3. Leg specifieke leerdoelen vast

Specifieke leerdoelen leggen de doelen van de les vast vanuit het perspectief van wat studenten moeten leren. Het is belangrijk om deze leerdoelen te verbinden aan leerresultaten. Een leerresultaat is een bepaald niveau van competentie dat studenten moeten behalen.

In deze fase is het de bedoeling om leerdoelen en leerresultaten heel precies vast te leggen. Het gaat in dit geval om:

- Kennis: begrijpen van theorie, feiten, principes, procedures
- Vaardigheden: de bekwaamheid om kennis te gebruiken om problemen op te lossen of taken uit te voeren (cognitieve, praktische, creatieve en communicatievaardigheden)
- Algemene competentie: de bekwaamheid om kennis en vaardigheden in verschillende situaties toe te passen

Het vastleggen van deze vereisten is uitdagend. Een universele benadering houdt rekening met de mogelijkheden en beperking van de verschillende studenten. Tegelijkertijd geeft het de kernwaarden van een les- of studieprogramma weer. Dit wordt *teachability* genoemd.

Stel jezelf de vraag:

- Wat zijn de belangrijkste vereisten van het les- of studieprogramma dat je ontwikkelt?
- Hoe toegankelijk is het curriculum voor studenten met verschillende behoeften?
- Welke kernvereisten kunnen niet worden aangepast, los van om het even welke beperking?
- Hoe kunnen de leerdoelen en competentiestandaarden meer toegankelijk worden omschreven voor studenten met verschillende behoeften?
- Welke stappen moeten er worden ondernomen bij het ontwikkelen van specifieke leerdoelen?

Dit is de belangrijkste fase van het curriculumontwikkelingsproces voor het ontwikkelen van een universeel curriculumontwerp. In deze fase kan je verschillende keren gebruik maken van het 'Gap Model', de 'gebruikerspiramide' en de 'ontwerpcirkel'. Je kan een korte video bekijken over het Gap Model op de website van de student toolkit (<https://studenttoolkit.eu>) of op YouTube (<https://youtu.be/KJ0CywDdYE8>). Meer informatie over de gebruikerspiramide vind je in richtlijn 6 of op YouTube (<https://youtu.be/pTocjqgGEbY>).

4. Maak literatuurlijsten – bedenk alternatieve routes om toegang te hebben tot literatuur

De syllabus en aanbevolen literatuur moeten in lijn liggen met de leerdoelen. Dit is motiverend voor alle studenten. Gedrukte handboeken en artikels vormen vaak een

probleem voor studenten met leerstoornissen zoals dyslexie of studenten met een visuele beperking. Daarom is het aangewezen om op zoek te gaan naar digitale versies of digitale alternatieven.

Voor meer informatie over de toegankelijkheid van formaten (pdf, databases, video's) kan je terecht bij de dienst voor studenten met een beperking, de bibliotheekmedewerkers of ICT-experts.

5. Evaluatiemethodes

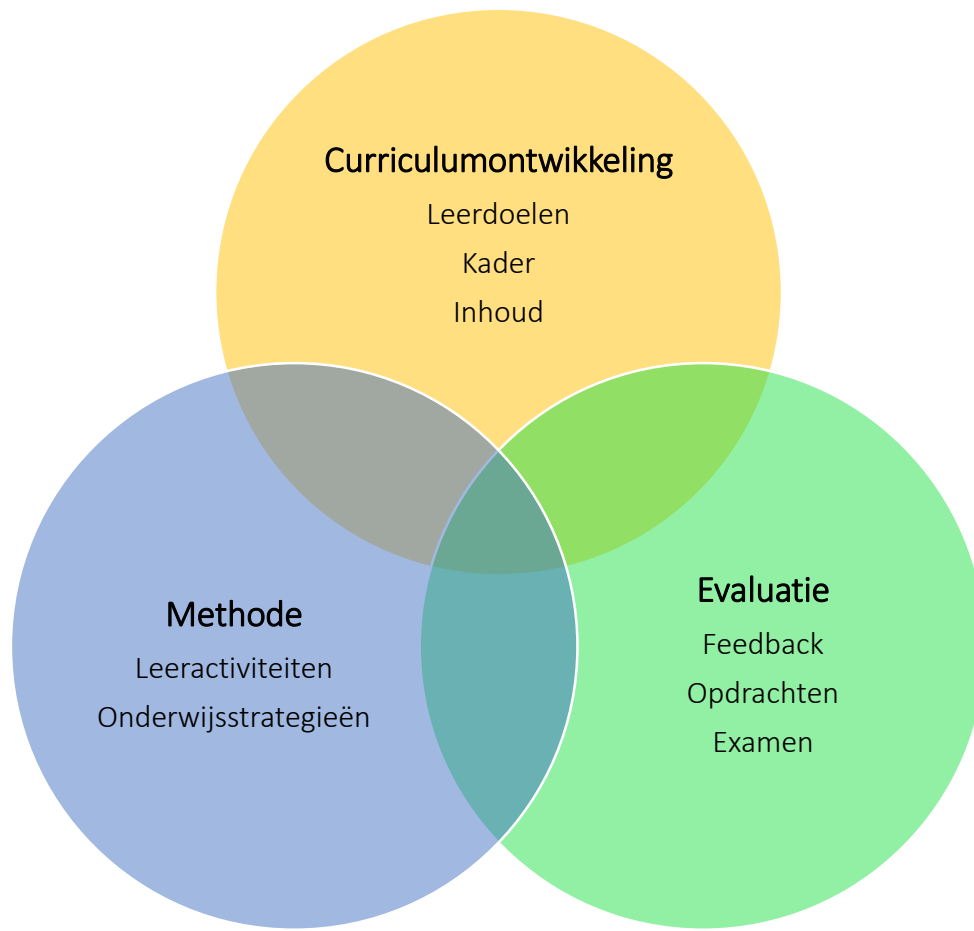
Opgaven voor studenten vloeien voort uit de eerste drie fases hierboven: lesomschrijving, algemene lesdoelen en specifieke leerdoelen.

Een eerste belangrijke vraag is hoe de evaluatiemethodes kunnen tegemoetkomen aan de leerdoelen en leerresultaten. Leerdoelen moeten de evaluatie bepalen en niet andersom. Dit is motiverend voor studenten en verhoogt hun betrokkenheid, een belangrijk principe van UDL.

Een tweede vraag is of de evaluatiemethode studenten omwille van een beperking uitsluit en of de evaluatiemethode studenten met gelijkaardige behoeften benadeelt waardoor redelijke aanpassingen moeten worden toegekend. De evaluatie van studenten mag niet enkel uit een summatieve evalueatie bestaan. Het gaat ook om evaluatie van het werk van studenten tijdens het semester (tussentijdse evaluatie, stage evaluatie, formele en informele feedback, feedback van medestudenten).

Universal Design of Assessment komt uitgebreid aan bod in richtlijn 6 en feedback van studenten in richtlijn 5.

Evaluatiemethodes en universeel curriculumontwerp zijn nauw met elkaar verbonden. Hoger onderwijsinstellingen hebben de verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat evaluatiemethodes goed aansluiten bij de leerdoelen en competentie standaarden. Maar er zouden ook alternatieve manieren moeten zijn om te voldoen aan deze doelen en standaarden. Deze flexibiliteit moet in rekening gebracht worden bij het curriculumontwikkelingsproces. Onderstaande afbeelding geeft de relatie weer tussen universeel curriculumontwerp en evaluatie.

- Stel de syllabus op verschillende manieren voor
- Varieer in methodes binnen elk studieprogramma
- Bied studenten actieve leermogelijkheden
- Gebruik UDL via technologie en onderwijsvaardigheid en in traditionele hoorcolleges

- Erken diversiteit
- Definieer kernwaarden die door alle studenten bereikt moeten worden
- Flexibiliteit is het belangrijkste principe van UDL
- Bied in een vroeg stadium informatie

- Laat studenten op verschillende manieren hun kennis tonen
- Leerproces en examen moeten met elkaar in verband staan
- Motiveer aan de hand van feedback in alle stadia van het studieprogramma

Van bij het begin de verwachting duidelijk stellen heeft voordelen voor zowel studenten als lesgevers. Dit omvat ook praktische informatie zoals: aanwezigheid in de lessen, verwachtingen rond opdrachten, momenten waarop je als lesgever bereikbaar bent, enzovoort.

In deze fase van het ontwikkelingsproces kan je ook de mogelijkheid voor studenten met een beperking om redelijke aanpassingen aan te vragen, vastleggen. Hoe flexibel en expliciet het curriculumontwikkelingsproces ook was, studenten kunnen steeds individuele behoeften hebben waarvoor de algemene oplossing niet volstaat. We leggen dit uitgebreid uit in richtlijn 6 of in deze YouTube video: <https://youtu.be/pTocjqaGEbY>.

6. Ken je diverse studentengroep

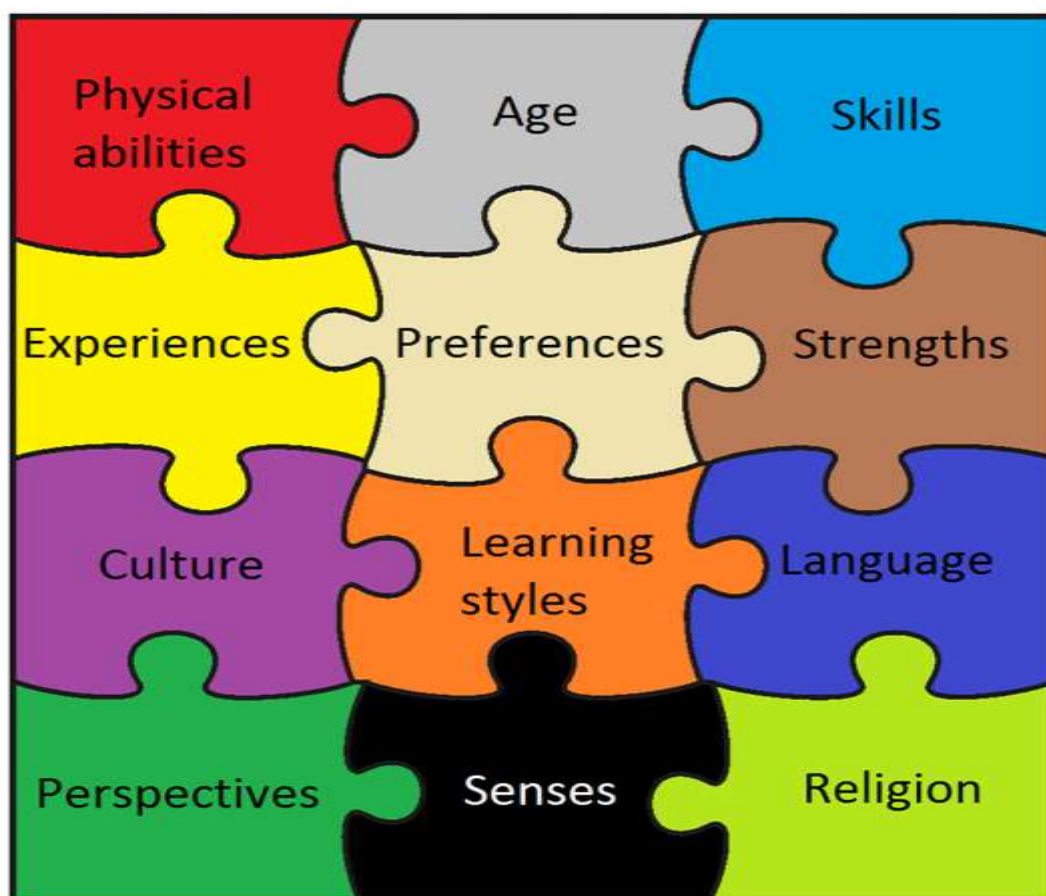
Lesgevers stellen zich vaak de vraag of het nodig is om vooraf rekening te houden met elke mogelijke diversiteit, vooral bij kleine groepen studenten die vaak homogener zijn. Het beste antwoord is: wees jezelf bewust van die diversiteit en sta open voor verandering. Als je de belangrijkste en meest voorkomende uitdagingen kent, ben je al goed voorbereid. Denk hierbij aan schrijfmoeilijkheden, visuele of auditieve moeilijkheden en geestelijke gezondheidsproblemen. De dienst voor studenten met een beperking heeft ongetwijfeld informatie over deze verschillende groepen studenten. Deze informatie kan het gemakkelijker maken om rekening te houden met diversiteit.

Een checklist voor universeel curriculumontwerp

- Ken je groep studenten en bekijk welke uitdagingen deze biedt bij het ontwikkelen van een les
- Hou rekening met je veronderstellingen over diversiteit en mogelijkheden, aanpassingen kunnen goed zijn voor alle studenten
- Geef duidelijk aan welke de kernvereisten zijn voor een opleiding of opleidingsonderdeel
- Ga op zoek naar alternatieve manier om leerdoelen en competentiestandaarden te behalen
- Maak gebruik van de concepten universeel ontwerp en UDL: flexibiliteit, variatie en motivatie zijn cruciaal voor alle studenten
- Digitaliseer en deel
- Sta open voor redelijke aanpassingen
- Maak gebruik van collega's en experts rond onderwijzen, leren, diversiteit en design
- Hou rekening met vereisten van buitenaf zoals cultuur, academische vereisten en sociale verantwoordelijkheid
- Maak gebruik van de ontwerpcirkel

Universeel curriculumontwerp is het belangrijkste wat je kan doen voor inclusief hoger onderwijs! Het verdient de grootste inzet van jou en je collega's.

Richtlijn 5: Lesgeven en leren updaten met behoud van standaarden

Afbeelding: Een puzzel waar elk aspect een ander deel van onze persoonlijkheid of levenservaringen voorstelt: fysieke mogelijkheden, leeftijd, vaardigheden, ervaringen, voorkeuren, sterktes, cultuur, leerstijlen, taal, perspectieve, gevoelens, religie.

Introductie

Een inclusieve leeromgeving ontwikkelen betekent niet dat we de standaard moeten verlagen. Het tegenovergestelde is waar. Een UDL-leeromgeving is noodzakelijk voor sommige studenten, maar ook beter voor alle studenten. UDL biedt een kader voor het ontwikkelen van lesomschrijvingen en -doelen, onderwijsmethodes, technologie en evaluatiemethodes die tegemoetkomen aan een diverse groep studenten.

Het is belangrijk om onderwijs te ontwikkelen dat tegemoetkomt aan verschillende behoeftes, leerstijlen en voorkeuren. Door dit te doen verkleint de behoefte aan individuele aanpassingen en vergroot de motivatie bij studenten.

Stel jezelf de vraag:

- Denk aan je eigen praktijk en hoe je op een innovatieve manier tegemoetkomt aan de diversiteit in de studentengroep. Op welk voorbeeld van goede praktijk ben je het meest trots?
- Als je je onderwijspraktijk zou hervormen om die toegankelijker te maken voor alle studenten, welke uitdagingen verwacht je dan?

Jouw rol als lesgever

Als lesgever bepaal je hoe je je onderwijs plant, structureert, uitvoert en evalueert. Als je kiest voor hoorcolleges waarbij je als lesgever de informatie en kennis overdraagt naar studenten, leer je hen jouw interpretatie van een onderwerp. Als je daarbij enkel gebruik maakt van schriftelijke examens stimuleer je studenten om kennis te memoriseren, maar niet noodzakelijk hoe ze deze kennis kunnen analyseren, evalueren en toepassen in verschillende contexten.

De keuzes die je als lesgever maakt wat betreft onderwijs- en evaluatiemethodes hebben een grote invloed op de leerresultaten, onafhankelijkheid, *empowerment*, zelfredzaamheid en motivatie van studenten. Daarom is het belangrijk om bewust en doelbewust keuzes te maken.

Zorg ervoor dat je voldoende kennis hebt over je groep studenten, de kern van je lesonderwerp, de relatie tussen verschillende onderwijsmethodes en evaluatie, en de gewenste leerresultaten.

Reflectie is een belangrijke vaardigheid voor lesgevers. Hoe ervaren je ook bent, je kan nog steeds moeilijkheden ondervinden en je bent nooit volledig ontwikkeld als lesgever. Als je voortdurend op zoek gaat naar nieuwe manieren van lesgeven, blijf je zelf leren en ontwikkelen als lesgever.

Stel jezelf de vraag:

- Wat wil je dat studenten leren?
- Wat zullen ze meenemen uit een hoorcollege?
- Wat zullen ze meenemen uit activiteiten waar ze moeten samenwerken, zoals groepswork?
- Op welke manier zullen studenten de leerdoelen het best bereiken?
- Zijn er andere manieren waarop studenten dezelfde kennis kunnen verwerven?
- Wat als sommige studenten een auditieve of visuele beperking, of dyslexie hebben? Hoe kan je alternatieven aanbieden voor de diversiteit aan studenten?

Afbeelding: Vlaamse lesgeefster Ellen Meersschaert toont haar quote: "It's not about knowing it all, it's about constantly seeking".

Door studenten te betrekken bij het ontwikkelen van je lessen, empower je de studenten, en leer je zelf bij als lesgever.

Door de principes van Universal Design for Learning toe te passen (zie hierna 'een les UDL maken'), ben je niet alleen een expert die kennis overdraagt, maar word je een facilitator voor het leren van studenten. Iedereen kan pedagogische vaardigheden en methodes leren.

Stel jezelf de vraag:

- Hoe presenteer je informatie? Geef je een hoorcollege of stimuleer je studenten om informatie en kennis elders te vinden?
- Betrek je studenten? Welke andere methodes bestaan er zodat studenten inhoud leren?
- Hoe kan je het leerproces van studenten faciliteren? Hoe motiveer en inspireer je studenten om betrokken te zijn bij het onderwerp?

Een les UDL maken

Om tegemoet te komen aan de diversiteit aan studenten is het nodig om een **variatie** aan methodes te gebruiken en **flexibel** te zijn in de manier waarop je informatie en kennis aanbiedt, in de manier waarop studenten hun kennis kunnen aantonen en in de manier waarop je hen motiveert en betreft bij het onderwerp. Concreet gaat het om:

- Informatie op verschillende manieren aanbieden
- Op verschillende manieren betrokkenheid creëren

1. Informatie op verschillende manieren aanbieden

Een traditioneel hoorcollege is op zich geen barrière voor inclusie. Dat is wel het geval wanneer dit de enige manier is waarop kennis aan studenten aangeboden wordt. Sommige studenten verkiezen deze vorm omdat het een routine is waar zowel de student als de lesgever vertrouwd mee is. Maar er zijn ook studenten voor wie passief luisteren in een auditorium niet de beste manier is om hun sterktes te gebruiken.

Afbeelding: Ierse lesgeefster Marian McCarthy toont haar quote: "Whatever we are doing, if they are not learning we are just talking to ourselves"

Geen enkele manier van lesgeven is goed als het de enige manier is die gebruikt wordt. Om ervoor te zorgen dat studenten de kennis begrijpen, is het belangrijk om deze op verschillende manieren aan te bieden: visueel, geschreven tekst, auditief, video. Als lesgever is het ook belangrijk om de methodes die je gebruikt te variëren. Door lessen en presentaties op te nemen bied je studenten de kans om de les te herhalen en voorkom je misverstanden en dubbelzinnige boodschappen. Dit is vooral van belang voor studenten die moeite hebben met een bepaalde onderwijsmethode. Alle andere studenten hebben hier ook baat bij, want deel van hoger onderwijs is studenten leren leren en zelfstandig keuzes leren maken.

2. Op verschillende manieren betrokkenheid creëren

Er is een sterke link tussen motivatie en leren. Daarom is het belangrijk om de motivatie van studenten te stimuleren. Er zijn verschillende factoren om de aandacht van studenten te wekken en deze motivatie te behouden doorheen de tijd.

Uit de focusgroepen met studenten, lesgevers, directie en ondersteunende diensten voor studenten haalden we een aantal aanbevelingen om studenten te motiveren voor lessen:

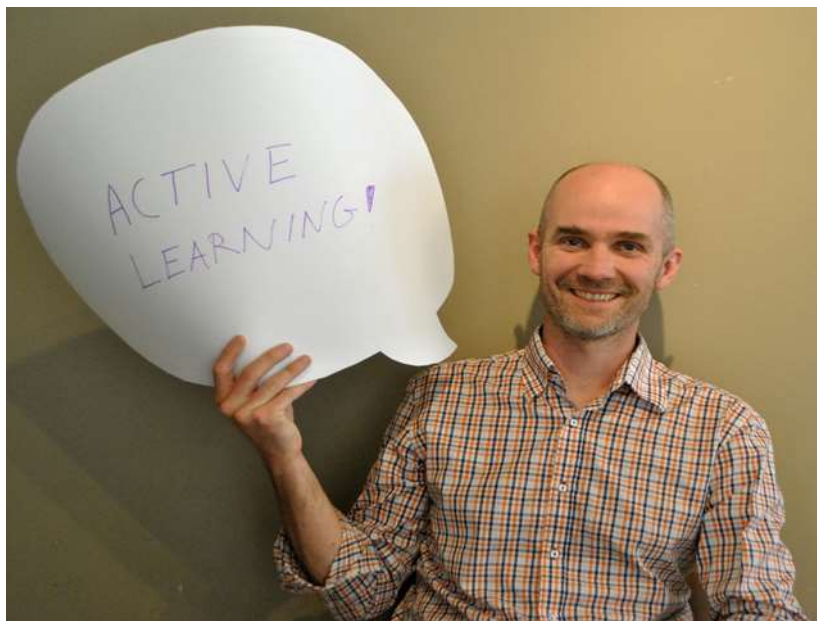
- Benoem uitdrukkelijk het doel van bepaalde activiteiten en maak actief gebruik van de lesbeschrijving
- Benoem uitdrukkelijk het nut en de relevantie van een les, liefst aan de hand van concrete voorbeelden
- Stimuleer studenten om samen te werken met de arbeidsmarkt
- Stimuleer interdisciplinair samenwerken, dit zorgt ervoor dat studenten een onderwerp beter begrijpen
- Biedt taken aan met verschillende niveaus van moeilijkheid zodat studenten een uitdaging kunnen kiezen die het best past bij hun mogelijkheden
- Geef feedback doorheen het jaar en gebruik hiervoor verschillende media en kanalen

Inclusieve leermethodes

Steeds meer inclusieve leermethodes worden gebruikt in het hoger onderwijs. Sommige lessen zijn opgebouwd als *blended learning*, met een combinatie van traditionele hoorcolleges met verplichte aanwezigheid en online activiteiten. Hierbij kan tussen 20% en 80% van de lessen online plaats vinden.

Een andere methode is de *flipped classroom*. Dit kan een onderdeel zijn van *blended learning*. Hierbij wordt de inhoud buiten de les aangeboden, soms online, en worden activiteiten die vroeger als werk voor thuis gezien werden, in de klas gedaan. Studenten kunnen bijvoorbeeld online hoorcolleges volgen, online discussiëren of onderzoek thuis uitvoeren. De tijd in de les wordt dat besteed aan probleemoplossing, kritisch denken of groepswork. Als gevolg hiervan zal er een meer persoonlijk contact zijn tussen de lesgever en de studenten en worden studenten actiever betrokken bij het verwerven en construeren van kennis.

Een ander type van *flipped classroom* is *peer instruction*. Hier bereiden studenten zich voor aan de hand van een tekst. De lesgever bereidt een aantal online vragen voor waarop de studenten individueel moeten antwoorden. Daarna werken ze aan de hand van dezelfde vragen samen in groep, gevolgd door een nieuwe reeks individuele vragen. De lesgever krijgt feedback over de kennis van studenten aan de hand van de vragen. De studenten worden gemotiveerd om zich voor te bereiden voor de lessen en ervaren de kracht van samen leren. Deze manier van lesgeven verlegt de focus van lesgevers en hun kennis naar het leren van studenten.

Afbeelding: Noorse lesgever Magnus Borstad Lilledahl toont zijn quote: "ACTIVE LEARNING!"

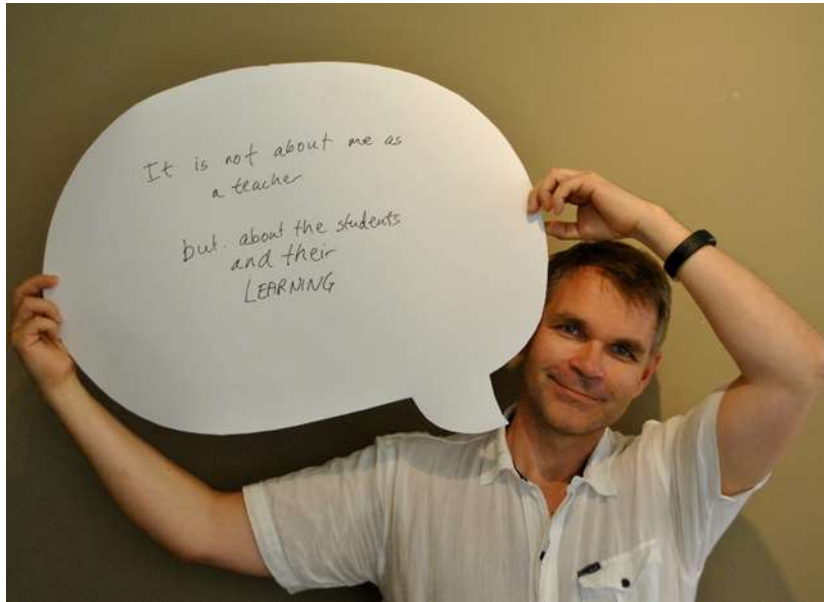
Dit zijn voorbeelden van inclusieve leermethodes omdat ze studenten toelaten om op hun eigen tempo te leren aan de hand van hun eigen technieken en sterktes. Als lesgever moet je er enkel voor zorgen dat er geen nieuwe barrières worden gecreëerd. Welke methode je ook kiest, bied altijd variatie, alternatieven en flexibiliteit.

ICT als tool voor inclusie

Technologie kan onderwijs ondersteunen, zonder dat je de volledige les online moet gooien. Lesgevers kunnen hun examens digitaliseren, gebruik maken van digitale tools in hun lessen, of zelfs het volledige curriculum digitaliseren door onderwijs, syllabus en evaluatie aan de hand van online lessen aan te bieden. Digitalisering heeft een invloed op de leeromstandigheden van studenten met een beperking.

Volledige digitalisering van een onderwerp kan op verschillende manieren. Eén ervan is Massive Open Online Courses (MOOC). Kenmerkend voor MOOC is de onbeperkte deelname, toegankelijkheid via internet en de interactieve fora om de interactie tussen studenten en lesgevers te stimuleren. Veel hogere onderwijsinstellingen maken gebruik van een intranet zoals Blackboard.

Is het echter nodig het volledige curriculum, met onderwijs, syllabus en evaluatie online aan te bieden om het toegankelijk te maken voor iedereen? Nee. Technologie kan ook worden gebruikt om traditionele lessen te ondersteunen. De lesgever kan bijvoorbeeld gebruik maken van apps of programma's om feedback te krijgen van de studenten of om hun kennis te toetsen. Een voorbeeld van zo'n programma is Kahoot, een soort van online game.

Afbeelding: Noorse lesgever Carl-Fredrik Sorensen toont zijn quote: "it is not about me as a teacher, but about the student and their LEARNING"

Waar moet je op letten als je technologie gebruikt?

Technologie biedt variatie en flexibiliteit en biedt de mogelijkheid aan studenten om te studeren waar, wanneer en hoe ze dat willen. Door lesmateriaal online aan te bieden, kunnen studenten het aanpassen aan hun individuele behoeften en voorkeuren. Studenten kunnen bijvoorbeeld geluid aanzetten, lettertype en -grootte van teksten aanpassen, en gebruik maken van voorleessoftware.

Toch moeten we er voor zorgen dat technologie geen nieuwe barrières creëert voor studenten of lesgevers. Daarom is het belangrijk om regelmatig feedback te vragen aan studenten.

Technologie is op zichzelf niet inclusief. Een UDL lesgever hoeft niet noodzakelijk gebruik te maken van ICT tools of moet geen ICT expert te zijn.

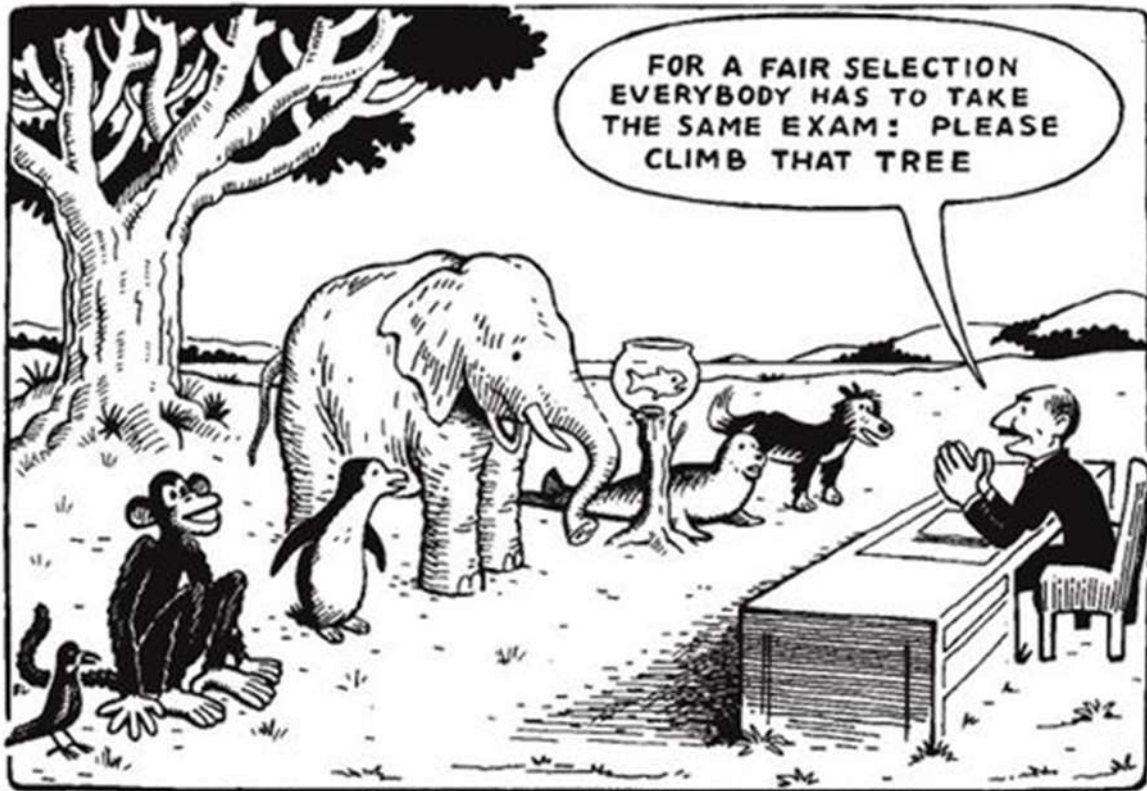
Conclusie

Om onderwijs en leren te verbeteren aan de hand van UDL:

- Lees de diversiteit in je groep studenten kennen
- Gebruik onderwijsmethodes die het best tegemoetkomen aan verschillende behoeften, leerstijlen en voorkeuren
- Ontwikkel onderwijs gebaseerd op leerresultaten die studenten moeten behalen
- Voorzie alternatieven en flexibiliteit in hou je kennis voorstelt
- Varieer de methodes en media die je gebruikt om kennis weer te geven (geschreven tekst, auditief, visueel)
- Ga voortdurend op zoek naar nieuwe manieren van onderwijzen
- Gebruik ICT als tool voor inclusie

Onthoud: er bestaat niet één manier van lesgeven die goed is voor alle studenten. Ga voor flexibiliteit en variatie.

Richtlijn 6: UDL evaluatie

Afbeelding: Zeven dieren worden uitgedaagd om als examen in een boom te klimmen. De diversiteit in groepen wordt voorgesteld aan de hand van een aap, een pinguïn, een olifant, een vis, een zeehond en een hond. De lesgever zegt: "voor een eerlijke selectie moet iedereen hetzelfde examen afleggen: kruip in de boom a.u.b."

Introductie

In de cartoon hierboven zien we een lesgever die zijn klas met dieren vertelt dat het examen bestaat uit in een boom klimmen. Hij wil zeker zijn van een gelijke behandeling. Maar is er wel spraken van gelijke behandeling wanneer de klas bestaat uit een aap, een pinguïn, een olifant, een vis, een zeehond en een hond? Het is duidelijk dat een aap en een zeehond te maken krijgen met verschillende uitdagingen. We hebben allemaal verschillende sterktes, die ons in staat stellen om verschillende taken succesvol uit te voeren. Net zoals bij de dieren hierboven is de studentengroep heel divers. Hoe kunnen we hieraan tegemoetkomen wanneer we examens afnemen? Wat is effectieve evaluatie?

Effectieve evaluatie heeft een aantal kenmerken:

- Niet gebonden aan de context
- Waardenvrij
- Eerlijk
- Valide
- Het is mogelijk om verschillende prestatieniveaus van elkaar te onderscheiden
- Het is relevant voor de lesinhoud en de geplande leerresultaten
- De instructies zijn duidelijk en niet ambigu
- Er zijn duidelijke criteria die vooraf worden meegegeven

Eerlijkheid betekent niet dat iedereen hetzelfde examen moet afleggen. Gelijke behandeling is voor sommigen niet eerlijk. Wat is dan een eerlijke, inclusieve evaluatie?

Stel jezelf de vraag:

- Wat is de relatie tussen de gebruikte evaluatiemethoden en de sterktes en behoeften van studenten?
- Wat zijn de belangrijkste barrières voor studenten met een beperking in de examensituatie?
- Wat is de relatie tussen de leerdoelstellingen en de manier waarop je deze evalueert?
- Hoe kunnen we Universal Design Assessment creëren?

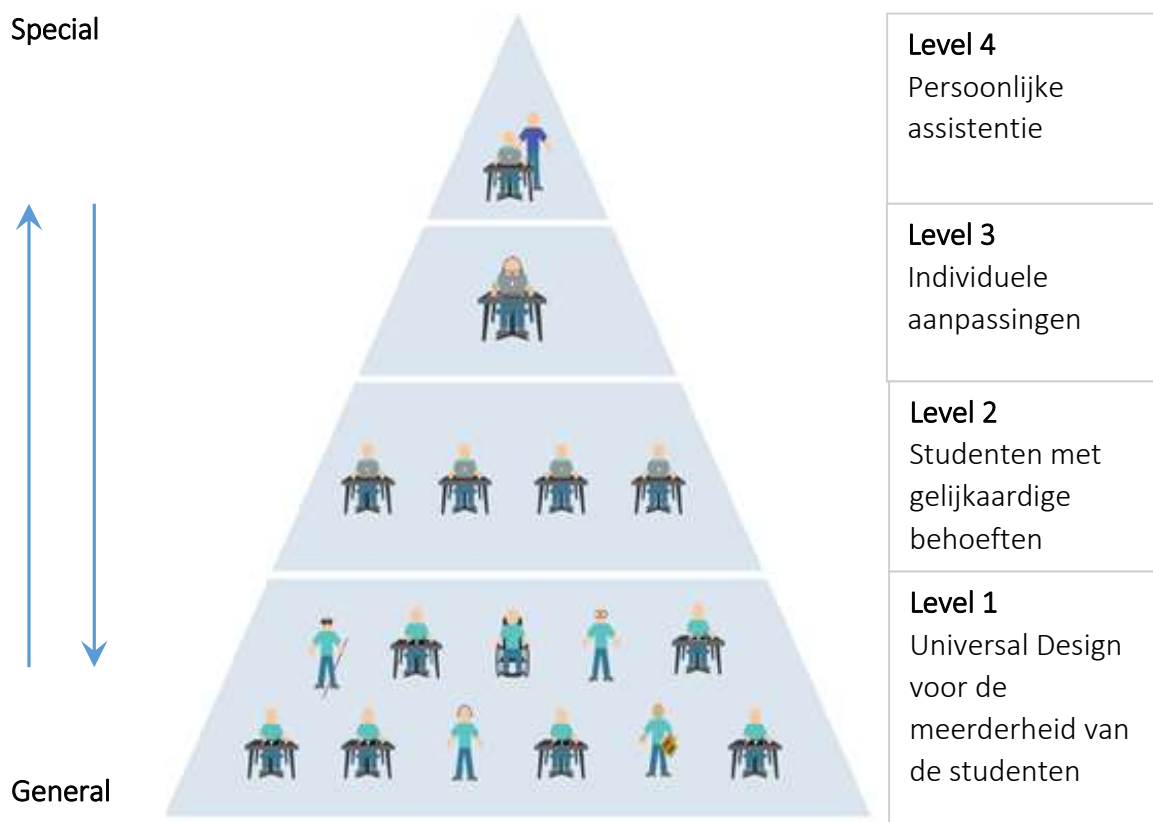
Wat is inclusieve evaluatie?

De 'Gebruikerspiramide' is een manier om de relatie uit te leggen tussen evaluatiemethoden enerzijds en de behoeften en sterktes van studenten anderzijds. Hier voegen we de relatie tussen redelijke aanpassingen en Universal Design aan toe.

We nemen een traditioneel schriftelijk examen als voorbeeld. Sommige studenten hebben gelijkaardige noden, andere hebben individuele noden. De studenten met of zonder bepaalde noden worden voorgesteld in de piramide. Het niveau waartoe ze behoren en de

ondersteuning die ze nodig hebben, verschilt afhankelijk van de evaluatiemethode en de vereisten van de omgeving.

Afbeelding: De gebruikerspiramide bestaat uit verschillende niveaus. Niveau 1 toont de algemene oplossingen, niveaus 2-4 tonen verschillende vormen van individuele aanpassingen. De niveaus worden hieronder beschreven.

Level 1: De meerderheid van de studenten

De meeste studenten kunnen de geplande examenvorm afleggen, ook al is het voor hen niet noodzakelijk de beste vorm om te tonen wat ze kennen. UDL is er op gericht om oplossingen te creëren die goed zijn voor zoveel mogelijk studenten.

Level 2: Studenten met gelijkaardige behoeften

Bij een schriftelijk examen zullen sommige studenten gelijkaardige behoeften hebben. De meeste studenten met bijvoorbeeld dyslexie hebben een computer nodig met spellingscontrole. In bijna elke groep studenten van een bepaalde grootte worden aanpassingen geboden aan een groep studenten met gelijkaardige behoeften.

Level 3: Individuele aanpassingen

Daarnaast moet er ruimte zijn voor individuele aanpassingen. In ons voorbeeld over het schriftelijk examen kunnen er studenten zijn die meer nodig hebben dan enkel een computer met spellingscontrole. Studenten kunnen bijvoorbeeld behoefte hebben aan speciale ICT-programma's of ondersteunende technologie zoals voorleessoftware of een screenreader.

Level 4: Persoonlijke assistentie

Soms hebben studenten behoefte aan meer persoonlijke assistentie. Bij een schriftelijk examen kan een student bijvoorbeeld behoefte hebben aan meer praktische assistentie zoals iemand die voorleest of zaken opschrijft.

Examenvoorwaarden veranderen

Hoe zou de piramide er uit zien, mocht je een kleine aanpassing doen aan het examen? Wat zou er gebeuren wanneer je een schriftelijk examen organiseert waarbij alle studenten het examen op de computer mogen maken (met gepaste beveiliging) en er geen limiet staat op de duur van het examen (binnen aanvaardbare grenzen)? De groep studenten die een computer als redelijke aanpassing gebruikt, zal dan niet meer verschillen van de andere studenten. Hetzelfde geldt voor studenten die extra tijd nodig hebben om het examen te maken. Meer studenten zullen dus gebaat zijn met het gewone examenaanbod en tot het eerste niveau van de piramide behoren. Toch zullen sommige studenten nog steeds individuele behoefte hebben, bijvoorbeeld de behoefte aan een alternatieve examenvorm.

Een andere aanpassing aan de examenvorm zou kunnen zijn om studenten flexibiliteit aan te bieden. Alle studenten zouden de vrijheid kunnen krijgen om een examenvorm te kiezen waarbij ze best kennis kunnen aantonen. Hierbij zou het eerste niveau van de piramide nog groter worden en het tweede niveau zou zo goed als verdwijnen. Het derde niveau zou ook kleiner worden, maar sommige studenten zullen nog steeds behoefte hebben aan bijvoorbeeld technische hulpmiddelen. Het vierde niveau zou nog steeds hetzelfde blijven aangezien er nog steeds studenten zijn die behoefte hebben aan persoonlijke assistentie.

Universal Design Assessment creëren

Universal Design Assessment gaat uit van toegankelijkheid voor iedereen, maar erkent ook dat evaluatie onderscheid moet maken tussen studenten die de inhoud beheersen en studenten die dat niet doen. Het is belangrijk dat er tegemoet gekomen wordt aan de noden van een grote groep studenten, zonder het moeilijkheidsniveau van het examen naar beneden te halen. Op basis van de focusgroepen met studenten, lesgevers, directie en ondersteunende diensten voor studenten formuleren we 7 aanbevelingen voor Universal Design Assessment:

1. Baseer de evaluatiemethode op de vaardigheden en kenmerken die je van je studenten verwacht, zorg ervoor dat ze in lijn ligt met de doelstelling van het vak en vermijd dat de evaluatiemethode op zich een barrière vormt
2. Varieer evaluatievormen en voorzie alternatieven (schriftelijk, digitaal, mondeling)
3. Geef studenten de mogelijkheid om zelf te kiezen hoe ze een taak uitvoeren
4. Maak de doelstelling en de criteria van de evaluatie duidelijk aan studenten
5. Maak duidelijk wat er nodig is om een taak methodologisch goed uit te voeren en toon goede voorbeelden
6. Maak van evaluatie een kans om te leren
7. Zorg dat er een nauw verband is tussen de prestaties van studenten, de evaluatiemethode die je kiest en de feedback die je geeft aan studenten

Hieronder bekijken we de aanbevelingen in detail:

1. Baseer de evaluatiemethode op de vaardigheden en kenmerken die je van je studenten verwacht, zorg ervoor dat ze in lijn ligt met de doelstelling van het vak en vermijd dat de evaluatiemethode op zich een barrière vormt.

Het is essentieel om een onderscheid te maken tussen de inhoud die je wil evalueren en andere informatie en vaardigheden die een barrière kunnen vormen voor studenten. Identificeer de kennis en vaardigheden waar je je evaluatie op richt en deze waar je je niet op richt. Evalueer de prestaties van studenten op basis van de kennis en vaardigheden waar je je op richt.

“What skills and characteristics do we want our graduates to have? We have a tendency to get lost in failing to understand what the key competencies are and getting these mixed up with ancillary elements, which are not central to these...(..) In some cases we are getting side tracked as to how a student would display these competencies rather than providing a number of ways to the student to display these.” Patrick Hoey, Access Manager, University of Limerick Ireland

Stel jezelf de vraag:

- Kunnen studenten de instructies die bij de evaluatie horen gemakkelijk begrijpen?
- Is de lay-out van de evaluatie gemakkelijk te navigeren?
- Zijn de vragen consequent opgemaakt doorheen het examen?
- Is de taal die gebruikt wordt geschikt voor de studenten?
- Is het lettertype groot en leesbaar genoeg? Zijn de schema's duidelijk en in overeenstemming met de tekst?
- Kan de evaluatie in verschillende vormen afgenomen worden (op papier, computer)?

2. Varieer evaluatievormen en voorzie alternatieven (schriftelijk, digitaal, mondeling)

Om tegemoet te komen aan de verschillende sterktes en behoeften binnen de groep studenten moeten lesgevers een variatie aan evaluatievormen gebruiken en alternatieve evaluatievormen aanbieden.

Een *multiple choice* examen bijvoorbeeld toont bepaalde vaardigheden, maar het toont niet de redenering die studenten volgen om tot het juiste antwoord te komen. Als studenten dyslexie hebben, bestaat de kans dat ze fout antwoorden omwille van de evaluatie methode en niet omwille van onvoldoende kennis. Studenten die sociaal angstig zijn kunnen moeilijkheden ondervinden om voor de klasgroep te presenteren, maar dat betekent niet automatisch dat ze de kennis niet bezitten. Misschien kunnen ze wel presenteren voor een kleinere groep of enkel voor de lesgever.

3. Geef studenten de mogelijkheid om zelf te kiezen hoe ze een taak uitvoeren

We verschillen allemaal in hoe we ons het beste kunnen uitdrukken: verbaal, visueel, schriftelijk. Daarom is het belangrijk om te variëren tussen verschillende evaluatiemethodes: essay, poster, groepswork, schriftelijk examen, *multiple choice*. Studenten verschillen van elkaar in de manier waarop ze het beste kunnen tonen wat ze kunnen. Als lesgevers een variatie aan evaluatievormen kiezen kunnen veel meer studenten hun sterktes.

In plaats van een paper te schrijven, kan een student er bijvoorbeeld voor kiezen om een poster, een video, een PowerPoint of een presentatie te maken. Studenten kunnen creatief zijn, zolang de doelstellingen behaald worden. Autonome keuzes zorgen ervoor dat studenten meer betrokken zijn en *out-of-the-box* leren denken.

Afbeelding: Rode box verschilt van de andere boxen, hij denkt out-of-the-box

4. Maak de doelstelling en de criteria van de evaluatie duidelijk aan studenten

Studenten zijn gemotiveerd om te leren wanneer ze het doel en het nut inzien van de kennis en vaardigheden die ze moeten verwerven. Dit is vooral zo bij studenten met autisme, ADHD of dyslexie. De doelstellingen en criteria van evaluatie meegeven, ondersteunt studenten om geschikte studietechnieken te gebruiken en helpt hen prioriteiten stellen. De motivatie en interesse van studenten zal ook verhogen wanneer de relevantie van de onderwijs- en evaluatiemethode expliciet vermeld worden, zowel in relatie tot de evaluatie als de latere tewerkstelling.

5. Maak duidelijk wat er nodig is om een taak methodologisch goed uit te voeren en toon goede voorbeelden

Vaak zijn studenten niet vertrouwd met de methodologie van bepaalde evaluatievormen, bijvoorbeeld een academische paper schrijven. Door studenten hiervoor een overzicht te geven, met tips om de verschillende delen te schrijven, leren ze de taak correct uitvoeren en hun kennis op een betere manier presenteren. Praktisch kan je dit doen door een studiegids aan te bieden voor de examens of hier actief gebruik van te maken bij een taak. Je kan studenten ook elkaars werk laten evalueren aan de hand van de studiegids. Op die manier leren studenten wat nodig is om de leerdoelen te bereiken. Ze leren ook de diversiteit onder studenten kennen en zien dat niet iedereen leren op dezelfde manier benadert of zijn kennis op dezelfde manier toont.

6. Maak van evaluatie een kans om te leren

Gewoonlijk maken we een onderscheid tussen summatieve en formatieve evaluatie. Een summatieve evaluatie vindt plaats aan het einde van een vak. Dit is de formele feedback die studenten krijgen na examens. Aangezien deze evaluatie op het einde plaatsvindt, is er weinig ruimte voor verbetering of commentaar. Formatieve evaluatie is bedoeld om te leren. Het gaat om permanente evaluatie die tussen lesgever en student plaatsvindt. Het is bedoeld om het leerproces van studenten te ondersteunen en hen inzicht te geven in waar ze zich bevinden in het leerproces. Als je binnen het semester verschillende tests afneemt, dan zijn deze tests en de evaluatie ervan een middel op zichzelf om te leren en geven ze studenten de kans om verder te ontwikkelen. Maak meer gebruik van formatieve beoordeling!

7. Zorg dat er een nauw verband is tussen de prestaties van studenten, de evaluatiemethode die je kiest en de feedback die je geeft aan studenten

De inhoud van feedback is van bijzonder belang voor studenten met ADHD, autisme, dyslexie of gehoorproblemen. Studenten met ADHD en autisme hebben vaak behoefte aan begeleiding omdat planning, studietechnieken en prioriteiten stellen voor hen vaak

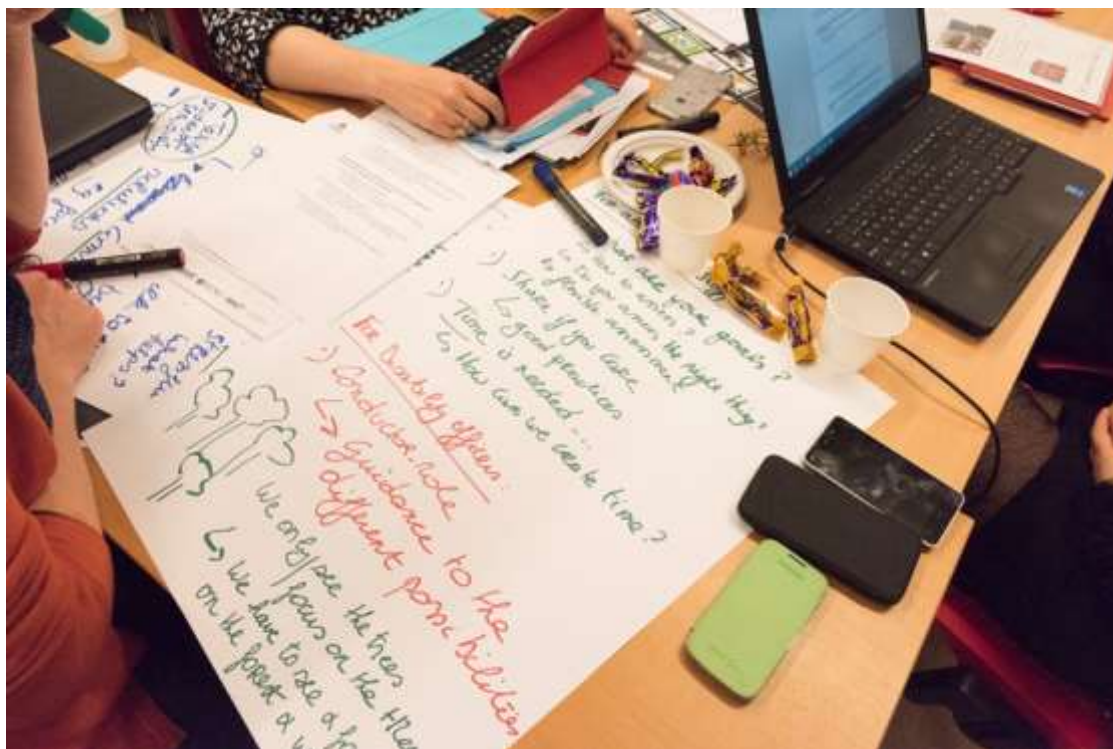
Richtlijn 7

uitdagende vaardigheden zijn. Studenten met dyslexie hebben vaker nood aan mondelinge feedback, terwijl studenten met een auditieve beperking meer baat hebben bij geschreven feedback. Soms vinden studenten het curriculum overweldigend en chaotisch. Wanneer studenten feedback krijgen die direct gelinkt is aan hun werk, zullen ze beter leren en betere methodes gebruiken om de leerdoelen te behalen.

Stel jezelf de vraag:

- Informeer je studenten die het goed doen waarom hun werk goed is?
- Bied je studenten die het minder goed doen suggesties om het beter te doen?
- Geef je voldoende uitleg aan studenten die negatieve commentaar krijgen?
- Geeft je positieve feedback ook weer wat studenten verder moeten doen?

Richtlijn 7: Stel een UDL-ambassadeur aan – medewerkers van de dienst voor studenten met een beperking als pioniers

Afbeelding: Begeleiders van studenten met een beperking brainstormen over hun toekomstige rol in een UDL omgeving (Foto © Eir Bue)

Introductie

Universal Design en Universal Design for Learning houdt een verandering van bepaalde tradities en *mindsets* voor alle stakeholders in hoger onderwijs in. Daarom voelt het aan als een uitdaging. Diensten voor studenten met een beperking hebben een jarenlange ervaring opgebouwd. Zij kennen als de beste de behoeften van studenten met een beperking. Zij kennen ook de vele veranderingen in curriculum, onderwijspraktijk, demografie van studenten en de bijhorende eisen die dit aan de onderwijsinstelling stelt. Deze expertise en kennis zorgt ervoor dat zij zeer geschikt zijn om de rol van coördinator op te nemen en UDL ambassadeur te worden.

Als je werkt in een dienst voor studenten met een beperking, denk je waarschijnlijk dat UDL heel wat verandert aan wat je doet en hoe je werkt. Je hebt waarschijnlijk gelijk! Een andere veronderstelling is dat het waarschijnlijk moeilijk is om lesgevers te overtuigen om hun onderwijspraktijk af te stemmen op een diverse groep studenten. Tot nu toe werkte je waarschijnlijk vaak samen met lesgevers om redelijke aanpassingen te vinden voor de

specifieke behoeften van een aantal studenten. Bij UDL gaat het erom dit leerproces anders te gaan gebruiken.

Door UDL als hoofdbenadering te gebruiken vermindert de nood aan redelijke aanpassingen en verandert de rol van ondersteuners van studenten met een beperking. Toch spelen ze een essentiële rol. Op welke manier kunnen ze ondersteuning en kennis bieden aan studenten, lesgevers en directie?

Stel jezelf de vraag:

- Wat is de rol van een ondersteuner voor studenten met een beperking in een UDL omgeving?
- Hoe kan UDL ingezet worden als duurzame strategie voor inclusie?
- Wat zijn goede initiatieven voor ondersteunende diensten?
- Welke individuele ondersteuning voor studenten met een beperking zal steeds nodig blijven in een UDL leeromgeving?
- Hoe kunnen ondersteunende diensten middelen vrijmaken om meer studenten ten goede te kunnen komen?

De rol van ondersteuners van studenten met een beperking in een UDL omgeving

Om de impact van UDL te verzekeren moeten beleid, regelgeving en actieplannen opgesteld worden die universeel ontwerp en UDL ondersteunen. Het vereist ook dat alle stakeholders in hoger onderwijs – lesgevers, directie, ondersteunende diensten en studenten – samenwerken, de verantwoordelijkheid delen en bijdragen aan een UDL leeromgeving. Daarnaast is het essentieel dat stakeholders samenwerken aan hetzelfde doel over de departementen heen. Als dienst voor studenten met een beperking heb je veel kennis over studenten met een beperking, individuele aanpassingen, en wat universeel gemaakt kan worden zodat alle studenten er baat bij hebben. Je kent de invloed van een beperking op de leeromgeving. Daarom ben je een belangrijke speler in de ontwikkeling van een UDL omgeving.

Kennis en bewustzijn vergroten

Je kan lesgevers en andere collega's motiveren om een inclusieve praktijk te ontwikkelen door hen te inspireren met getuigenissen uit je eigen praktijk. Hoe goed doen studenten met een beperking het in de juiste leeromgeving? Je kan gegevens verzamelen rond vooruitgang en retentie van de studenten. Zoek hoe deze informatie gedeeld wordt in je onderwijsinstelling, welke commissies de prestaties van studenten beoordelen en toon aan hoe UDL deze prestaties kan verbeteren. Als UDL deel uitmaakt van de kwaliteitsbewaking en de commissies, dan maakt het deel uit van het dagelijks werk van directie en ander personeel in hoger onderwijs.

Drijfveren om verandering naar UDL aan te moedigen zijn: efficiënter gebruik van tijd doordat minder studenten individuele aanpassingen nodig hebben en meer betrokkenheid van studenten.

Hoe UDL verkopen? Enkel succesfactoren

Uit de focusgroepen met studenten, lesgevers, directie en ondersteunende diensten blijkt dat de meeste stakeholders meer geïnteresseerd zijn in concrete acties en resultaten dan in een conceptueel label of speciale terminologie zoals UDL. De term UDL suggereert dat het over beperking gaat. Veel personeel in het hoger onderwijs is zich niet bewust van de diversiteit in hun klas. Daarom is het belangrijk om dit bewustzijn te vergroten en tegelijkertijd aan te tonen dat UDL iets is wat goed is voor alle studenten.

Stakeholders (vooral lesgevers) moeten weten dat ze al veel zaken goed doen. Uit de focusgroep met lesgevers bleek dat zij, zonder het te beseffen, gebruik maken van veel onderwijstechnieken die al passen binnen het UDL concept.

Bijvoorbeeld:

- Video of podcast lessen
- *Flipped classroom* waarbij gebruik gemaakt wordt van digitaal materiaal en probleemgestuurd leren
- Gebruik maken van een quiz tijdens de lessen
- Flexibele deadlines voor opdrachten
- Kennis weergeven via verschillende kanalen en media
- Via verschillende kanalen en media feedback geven

Verschillende aspecten uit de praktijk van lesgevers zijn al zeer goed voor studenten met verschillende beperkingen. Op individueel niveau lijkt UDL extra werk. Wanneer je echter samen met lesgevers op zoek gaat naar elementen die relevant zijn voor hun situatie, iets waar ze zowel professioneel als persoonlijk baat bij hebben, zullen ze ontdekken hoe UDL de betrokkenheid van studenten en de onderwijskwaliteit op lange termijn verbetert.

Er zal niets veranderen zolang je de enige UDL ambassadeur bent binnen de onderwijsinstelling. Doe onderzoek en ontdek enkele pioniers. Pioniers zijn mensen die UDL beginnen toepassen en er positief tegenover staan. Nieuwe lesgevers staan vaak positief ten opzichte van UDL en houden van creatieve benaderingen en innovatieve methodes. Ervaren lesgevers hebben heel wat onderwijsmethodes gebruikt en getest en weten wat werkt. Een goede tactiek is om pioniers te zoeken en met hen samen te werken om goede praktijken te ontwikkelen. Je kan een groep met pioniers binnen de onderwijsinstelling (uit elke faculteit) oprichten en samen methodes die werken gaan delen.

Nieuwe rollen en verantwoordelijkheden

Aangezien de rollen en verantwoordelijkheden van medewerkers van diensten voor studenten met een beperking veranderen, moeten we ook de job omschrijvingen herzien.

Een nieuwe rol van deze medewerkers is om op een proactieve manier bij te dragen aan de ontwikkelingen van een UDL beleid. Dit houdt in dat diensten voor studenten met een beperking samenwerken met de directie om actieplannen op te stellen voor de implementatie van UDL.

Een andere rol is samenwerken met lesgevers en de dienst voor onderwijsontwikkeling om inclusieve onderwijs- en evaluatiemethodes te ontwikkelen die proactief tegemoetkomen aan studenten met een beperking.

Verder kan de dienst voor studenten met een beperking samenwerken met andere professionals om training aan te bieden met een focus op beperking, diversiteit en inclusie.

Om een goede UDL ambassadeur te worden is het belangrijk om relevante ervaring te hebben met het werken met studenten met een beperking, studentenbegeleiding, geestelijke gezondheidszorg of Universal Design. Verder heeft een UDL ambassadeur volgende persoonlijke kenmerken:

- Coöperatie- en communicatievaardigheden: presenteren, interactie met collega's, studenten en andere professionals en de mogelijkheid om goed documenten op te stellen
- Anderen betrekken en motiveren
- Omgaan met een grote variatie aan mensen en empathie tonen
- Doel- en oplossingsgericht werken

Stel jezelf de vraag

Hoe zie je job omschrijvingen voor jouw dienst in hoger onderwijs veranderen?
Overleg met je team en maak een vacature die aantoont hoe jouw kennis en vaardigheden passen in een toekomstige job omschrijving in verband met het ontwikkelen van een inclusieve praktijk

Vijf initiatieven voor ondersteunende diensten

Samen met ondersteuners van studenten met een beperking ontwikkelden we 5 initiatieven die je kan nemen als UDL ambassadeur

1. Organiseer introductiecursussen voor alle studenten

In deze cursussen kan je informatie geven over het hoger onderwijs en toekomstige studenten voorbereiden op het leven als student. Je kan bijvoorbeeld een rondleiding geven op de campus, hen oriënteren en met hen in gesprek gaan over hoe ze op een positieve manier betrokken willen worden bij hun leren. Deze introductiecursussen passen binnen niveau 1 en niveau 2 van de gebruikerspiramide (zie richtlijn 6).

Studenten met extra behoeften hebben misschien extra introductie nodig rond speciale software, gebruik van een tolk of extra ondersteuning door bijvoorbeeld een mentor. Dit behoort tot niveau 3 en niveau 4 van de gebruikerspiramide (zie richtlijn 6).

2. UDL als onderdeel van lerarenopleiding en professionalisering van lesgevers

Stimuleer lerarenopleidingen en de diensten die professionalisering van lesgevers organiseren om informatie over diversiteit en de invloed van beperking op de leercontext op te nemen in het programma.

Ondersteunende diensten kunnen ook zelf vorming aanbieden over UDL en de meerwaarde ervan bij het werken met een diverse groep studenten. Ze kunnen deze vorming bijvoorbeeld jaarlijks of op vraag aanbieden aan lesgever en administratief personeel.

3. Bouw een relatie op met je management

Zorg ervoor dat je het aanspreekpunt voor leidinggevenden wordt voor alles wat te maken heeft met UDL. Voorzie hen van relevante informatie en goede praktijkvoorbeelden waarop ze hun beslissingen kunnen baseren. Beïnvloed alle actieplannen, maak deel uit van werkgroepen en breng de stem van de diverse groep studenten in wanneer belangrijk beslissingen genomen worden.

4. Ontwikkel een toolbox met inclusieve methodieken en tools voor lesgevers

Wat kan zo'n toolbox bevatten?

- Hoe maak je UDL PowerPoint presentaties, teksten en andere materialen, zowel online als offline?
- Alternatieve regelingen voor praktijkopdrachten
- Alternatieve manieren om te evalueren

- Flexibele regelingen voor stage

5. Organiseer cursussen rond studievaardigheden voor alle studenten en peer mentoring

De overgang van secundair naar hoger onderwijs is niet evident en veel studenten hebben ondersteuning nodig. Veel studenten, met of zonder een beperking, hebben moeilijkheden met het structureren, plannen en uitvoeren van hun werk. Door te focussen op goede leerstrategieën ligt de nadruk meer op 'een goede student zijn' en niet op de beperking.

Daarnaast heeft peer mentoring als voordeel dat alle betrokken studenten er vaardigheden door ontwikkelen.

Maak op een andere manier gebruik van middelen

Tijdens de focusgroepen met studenten, lesgevers, directie en ondersteunende diensten, waren 'tijd' en 'middelen' de meest gehoorde argumenten tégen UDL. Hoe kunnen tijd en middelen vrij gemaakt worden voor UDL als ze allemaal al besteed worden aan het vinden van redelijke aanpassingen?

Hier zijn enkele voorbeelden van hoe je middelen kan vrij maken in het voordeel van meer studenten:

- Maak UDL bekend bij de belangrijkste stakeholders, zoals dienst voor onderwijsontwikkeling, centrale organen voor academisch personeel en organisaties voor studentenwelzijn.
- Bouw relaties tussen verschillende departementen binnen de hoger onderwijsinstelling
- Werk samen met personeel dat werkt ter plaatse werkt in de faculteiten en instituten
- Digitaliseer administratieve diensten
- Ga na welke diensten als selfservice aangeboden kunnen worden
- Werk samen met lesgevers om hun onderwijspraktijk te verbeteren
- Pleit voor bredere waaier aan evaluatiemethoden
- Promoot het gebruik van computers bij examens

Negen tips van medewerkers van ondersteunende diensten voor studenten

Quote: Maak bewuste en doelgericht keuzes

Quote: Ondersteun pioniers

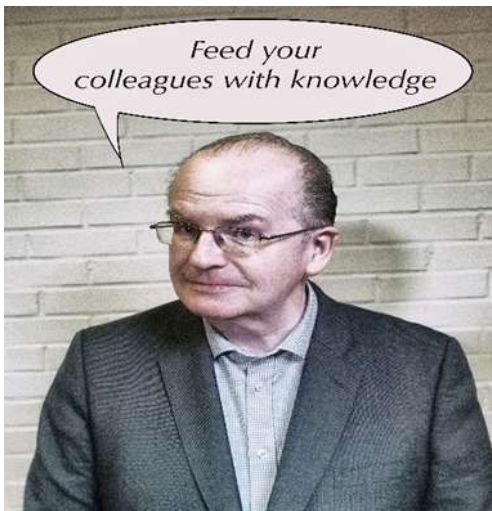

Quote: Durf anders zijn

Richtlijn 7

Quote: Zelfs kleine stappen maken een groot verschil

Quote: Voed je collega's met kennis

Quote: Zie oplossingen in plaats van uitdagingen

Quote: Deel je goede praktijk

Quote: Neem tijd om met stakeholders te overleggen

Quote: Alle studenten hebben baat bij UDL, het is niet iets speciaal voor enkelingen

Universal Design Diensten

Als UDL ambassadeur heb je de taak om het UDL verhaal te delen met zowel studenten als personeel. Daarom is het belangrijk dat je eigen dienst in lijn ligt met de boodschap die je wil geven. Als dienst voor studenten (met een beperking) moet je proberen om diensten aan te bieden die niet enkel toegankelijk zijn voor studenten met een beperking, maar ook voor andere studenten of zelfs collega's met een beperking.

Bied Universal Design Diensten door:

- Aanbieden van zichtbare, juiste en tijdige informatie aan studenten en personeel via verschillende kanalen
- Zichtbaar en open aanwezig zijn voor iedereen, zowel digitaal als fysiek
- Duidelijke taal gebruiken die eenvoudig te verstaan is
- Workshops aanbieden voor de diverse groep studenten en personeelsleden (flexibiliteit en variatie zijn belangrijk)
- Alle gebruikers, ook studenten, betrekken bij het ontwikkelen van activiteiten van ondersteunende diensten. Wat hebben studenten nodig? Wat missen ze?
- Duidelijk zijn over rollen en verantwoordelijkheden